

■ ■ UAR SIBIU ■ ■

B I U A R

IULIE

2026

UAR

CUPRINS

INFO 1

CAV – Vernacular Spritz
de Mircea ȚIBULEAC

INFO 2

CAV – Grădini, parcuri, peisaje
de Ana DONȚU

INFO 3

Biserica Fortificată din Alma Vii
de Ana DONȚU

INFO 4

Se caută autenticitatea!
de Mircea ȚIBULEAC

INFO 5

Transilvania Extravaganza
de Ana DONȚU

INFO 6

Școala de Arhitectură de la Chișinău
de Dragoș CIOLACU

INFO 7

O decizie înțeleaptă
de Mircea ȚIBULEAC

INFO 8

Afacerea Olbrich
de Anca Sandu TOMASZEWSKI

INFO 9

Amintiri în ordine. Episodul III
de Șerban ȚIGĂNAȘ

INFO 10

URBAN-INCERC – a XXIX-a ediție
de Alexandru-Ionuț PETRIȘOR

INFO 11

Atelierul de cercetare doctorală la Chiojdu
de Alexandru-Ionuț PETRIȘOR

INFO 12

Reconversia fondului construit
ARHISPEC

CAV

CLUBUL DE
ARHITECTURĂ
VERNACULARĂ

INFO 1

DE MIRCEA ȚIBULEAC

VERNACULAR SPRITZ

SÂMBĂTĂ

27 Iunie
16:00

UNIUNEA
ARHITECȚILOR DIN
ROMÂNIA
SUCURSALA SIBIU

PIAȚA MICĂ,
NR. 24

Centrul de cultură
arhitecturală, UAR SIBIU

Sâmbătă, 27 iunie, într-o după-amiază extrem de călduroasă, la „concurență” cu spectacolele Festivalului de Teatru, spațiul Centrului de Cultură Arhitecturală UAR s-a animat, ca de fiecare dată când s-a anunțat o ședință CAV. Titlul întâlnirii aveam să constat că, de fapt, putea să se cheme la fel de bine și APEROL SPRITZ.

Ca o paranteză, pentru cei care poate nu au aflat, țin să precizez că celebrul sortiment a fost creat în Italia, în anul 1919. Rețeta „Aperol Spritz” a fost gândită abia în anii '50. În scurt timp, italienii devin pur și simplu fascinați de licoarea amăruie, iar curând oamenii din afara Italiei ajung și ei să guste din această băutură unică, de un portocaliu fermecător.

În cazul nostru, din grupul voluntarilor Ambulanței pentru Monumente, Larisa și Alexandra s-au dovedit specialiste pricepute și la prepararea acestei băuturi răcoritoare, cu care au fost întâmpinați participanții la eveniment. Numai vara ne putem bucura de răcoarea zidurilor de circa un metru grosime ale spațiului nostru.

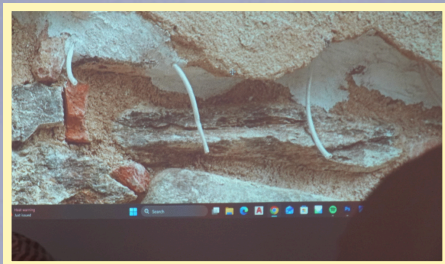

Bucuroși de răcoarea, la propriu, pe care o oferă sediul nostru, ne-am retras în interior să ascultăm ce avea Tudor Coman să ne spună. A anunțat de la început că întâlnirea va fi una relaxantă, având doar două subiecte pe ordinea de zi: prezentarea unui studiu de caz privind intervențiile la o fațadă cu pictură valoroasă și, respectiv, stabilirea următoarelor întâlniri pe perioada verii.

„Cazul despre care o să vorbesc este o casă pe care am prezentat-o și la celelalte întâlniri. Casa are pe fațadă o pictură renașcentistă destul de rară pentru Transilvania. Deși se află într-o stare avansată de degradare, pictura este într-o stare excepțională, fiind datată la sfârșitul secolului al XVI-lea – începutul secolului al XVII-lea, respectiv în perioada 1590–1620. Imaginea actuală a casei este din anii 1940. Casa arată destul de rău, însă am descoperit ceea ce suspectam: toate ferestrele au fost evazate. Am descoperit ambraturile dublu evazate la toate cele patru ferestre. Starea tencuiei, înainte de a interveni asupra ei, era serios afectată; prezenta infiltrații puternice de apă și fisuri majore, de diferite tipuri.

Ne-am făcut, încet-încet, planul de atac. În prima etapă, am urmărit punerea în siguranță a tencuielii: să înlăturăm soclul de ciment și să rostuiim zonele în care nu mai exista zugrăveală valoroasă, după ce am îndepărtat tencuiala degradată, lăsând, acolo unde era cazul, tuburi pentru injectare.”

În partea a doua, așa cum era planificat, Tudor ne-a prezentat programul întâlnirilor care vor avea loc în următoarele două luni:

„Tema verii pentru Clubul de Arhitectură Vernaculară este **«Pe lângă casă»**. Considerăm că am vorbit destul despre casă, ne-am uitat la destule poze cu case și am discutat aproape orice este legat de ele, așa că vom aborda alte subiecte, totul în afara casei în sine.

Pe 10 iulie vom avea tema **«Grădini, parcuri, peisaje»**. Sunt în legătură cu unul dintre cei mai renumiți peisagiști. Oamenii încep să înțeleagă ce înseamnă să restaurezi o casă, dar foarte puțină lume, în România, vorbește despre ce înseamnă să întreții parcul unei clădiri istorice sau despre peisajul în care se aflau aceste case. De multe ori, acesta are valoare în sine, iar peisajul este cel care dă sens locuinței sau transformă o casă obișnuită într-o bijuterie.

Vrem să organizăm fiecare întâlnire într-un loc emblematic pentru subiectul pe care îl discutăm. Pentru această temă, cel mai probabil ne vom întâlni la Movile. Casa parohială din Movile se bucură de un peisaj fenomenal.

Pe 24 iulie urmează tema **«Meri, peri și viță-de-vie»**, care se referă la tradiția cultivării diferitelor soiuri în jurul casei. Dacă grădina și curtea se referă la ceea ce cultivi în imediata apropiere a casei, meri, peri și viță-de-vie se referă la relația dintre clădirea istorică și extravilan. Fie că vorbim de Biertan, fie că vorbim de Alma Vii, fie că vorbim de Haferland – Țara Ovăzului –, unde existau acele câmpuri de hamei, toate au un anumit peisaj agricol, aflat într-o relație strânsă cu patrimoniul construit.

Pe 7 august, cu tema **«Grajd, șop și alte hurube»**, ajungem la evenimentul care are titlul meu preferat. Mergem la grajd, șop și alte hurube. O hurubă înseamnă o construcție veche care abia mai stă în picioare și pe care lumea, mai degrabă, ar demola-o. Aici vom discuta, de fapt, despre valoarea anexelor dintr-o gospodărie și despre potențialul lor de a fi transformate pentru traiul contemporan.

Există o mulțime de spații pe care poate nu le valorificăm și pe care suntem înclinați să le demolăm, crezând că sunt parazitare, dar care pot avea un impact major în transformarea unei case gândite pentru traiul de acum 100–200 de ani într-o casă adaptată vieții contemporane.

Eu aș susține ideea să organizăm acest eveniment la Saschiz, pentru că Saschizul, la fel ca și alte sate din zonă, păstrează unele dintre cele mai interesante anexe din Transilvania, și anume șopurile folosite pentru depozitarea și uscarea hameiului.”

„Pe 21 august – „Tei, pini și pietre” – încheiem cu o temă un pic mai morbidă. Avem tei, pini și pietre. Teii și pinii sunt copacii preferați în Transilvania pentru cimitire, cu precădere, iar prin pietre mă refer, desigur, la pietrele de mormânt. Toate acestea au legătură cu peisajul memorial din Transilvania: cimitire și diferite monumente comemorative care evocă bătălii sau momente de restriște. În Transilvania există cimitire cu o mare valoare artistică. Mă gândesc, de pildă, la cimitirul de pe deal din Sighișoara, care este una dintre valoroasele compoziții romantice ale Europei.

Acestea sunt evenimentele. Măine vom publica calendarul, iar pentru fiecare întâlnire vom stabili locațiile și îi vom anunța pe cei care vor susține conferințele.”

Cu aceste ultime precizări, Tudor a încheiat programul stabilit, invitându-ne să continuăm savurarea gustărilor și a băuturilor. Dacă Aperol Spritz-ul se terminase, fusese pus la rece și un vin alb sec, sau un spritz lung de vară, rece, numai bun într-o zi în care temperatura sărise de 35 de grade.

Discuțiile au continuat atât la răcoare, în interior, cât și afară, în locul preferat din fața intrării, peste care se așternuse deja umbra zidurilor istorice de vis-à-vis. Între participanți, pe lângă tinerii voluntari, a fost prezent și Romain Giudicelli, specialist în zidăria așa-numită „din piatră uscată”, cu care Tudor s-a întreținut îndelung, semn că au identificat deja posibile oportunități de colaborare.

Romain Giudicelli este francezul care a descoperit țara noastră datorită iubitei sale românce și, deși un an mai târziu cei doi s-au despărțit, acesta s-a îndrăgostit iremediabil de România, încât a decis să își părăsească țara natală. Francezul iubește extrem de mult cultura și tradiția românească, a învățat limba română, a urmat un curs de formare profesională în restaurarea patrimoniului, a lucrat ca ucenic tâmplar la Sibiu, dar și ca muncitor în Maramureș și în apropierea Brașovului, pe șantierul deschise pentru construirea caselor cu structură din lemn.

Am avut parte și de o surpriză plăcută, pentru că expoziția noastră BNA 2025, secțiunile de restaurare și reabilitare a monumentelor, a stârnit interesul unui grup de voluntari FITS, veniți inițial din Japonia, care de câțiva ani sunt prezenți în Sibiu, ajutând la desfășurarea festivalului. Au fost serviți cu plăcintă cu mere și un pahar cu savurosul Aperol Spritz, preparat de arh. Raisa Hățiș, membru fondator CAV și voluntar veteran la Ambulanța pentru Monumente.

CAV

CLUBUL DE
ARHITECTURĂ
VERNACULARĂ

GRĂDINI, PARCURI, PEISAJE

JOI **16 IULIE**
18:30

ȘURA CULTURALĂ GUȘTERIȚA,
GUȘTERIȚA MĂLINULUI 2,
SIBIU

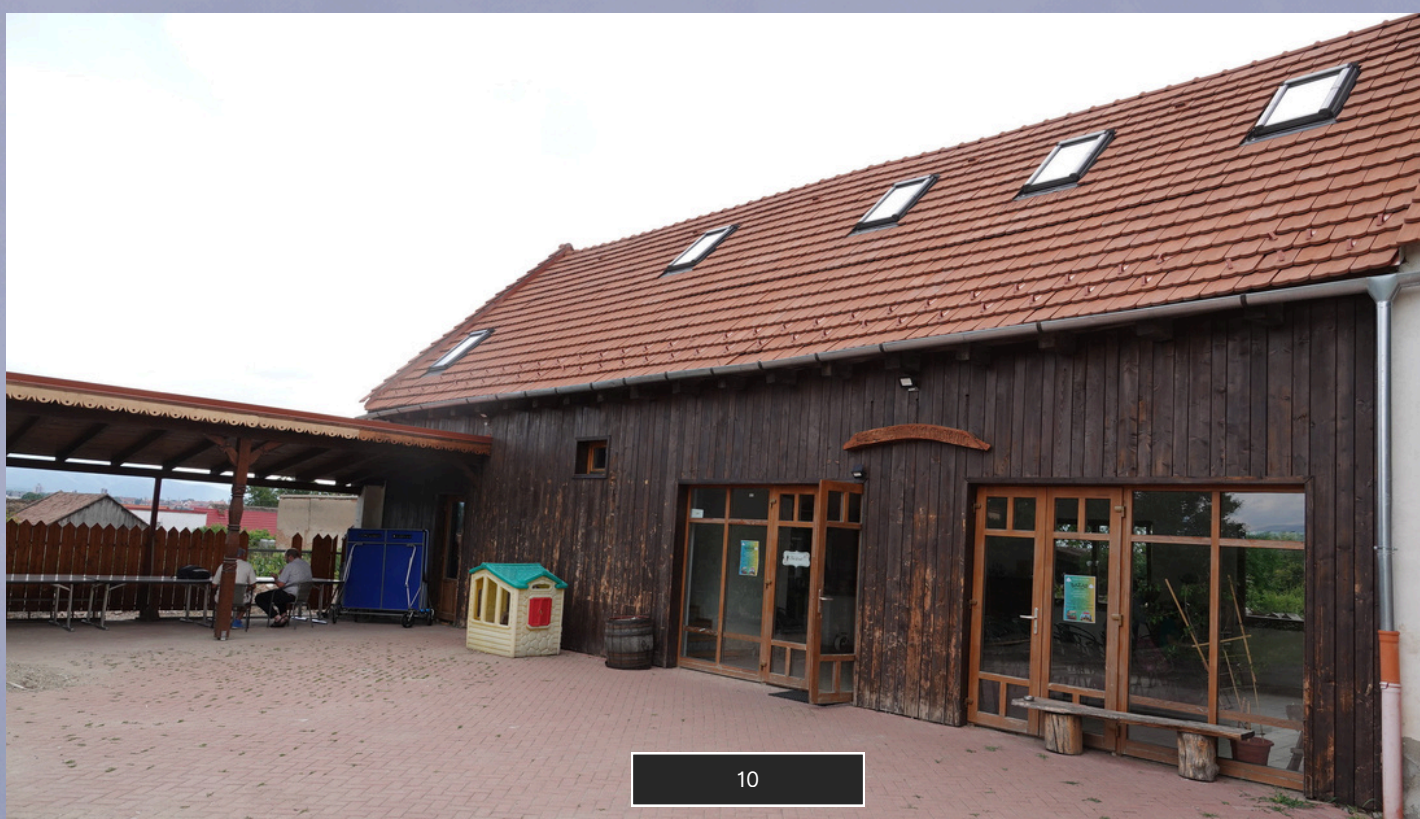
INVITAT:
Peis. Alexandru Ciobotă

Seria de întâlniri CAV „Pe lângă casă” a continuat la Șura Culturală Gușterița cu o discuție dedicată peisajului cultural și rolului pe care grădinile, parcurile și spațiile verzi îl au în definirea locurilor și comunităților.

Întâlnirea a prilejuit o discuție despre relația dintre peisaj, patrimoniu și spațiul construit, precum și despre felul în care grădinile, parcurile și spațiile verzi contribuie la identitatea și calitatea mediului în care trăim.

Evenimentul face parte din seria „Pe lângă casă”, un program de dialog și reflecție asupra locurilor, patrimoniului și comunităților din jurul nostru.

CIPRIAN MUNTEAN

Link video: <https://we.tl/t-VVmAyKPACGWEqCYg>

Bine v-am găsit și vă mulțumim că sunteți alături de noi în această seară, într-o nouă locație a întâlnirilor CAV, Șura Culturală Gușterița. Ne bucurăm să schimbăm cadrul și să fim mai aproape de natură, mai ales că tema întâlnirii de astăzi este legată de grădini, parcuri și peisaje.

CAV, Clubul de Arhitectură Vernaculară, este un grup înființat la începutul acestui an, format din oameni pasionați de patrimoniu și implicați în proiecte de salvare și restaurare. Deși grupul își are în prezent centrul de activitate în zona Sibiului, ne dorim ca, în timp, să ne extindem și în alte regiuni ale țării.

Activitatea noastră se concentrează pe salvarea, protejarea și promovarea patrimoniului vernacular românesc. Vorbim nu doar despre clădiri sau monumente individuale, ci despre ansambluri și sate întregi, care trebuie privite ca forme de patrimoniu în sine. De multe ori, protejăm biserica sau cetatea unui sat, dar ignorăm tocmai țesutul construit și peisajul care le dau context și identitate.

În acest an, unul dintre proiectele importante ale grupului a fost cel de la Amnaș, unde a fost descoperită o fațadă deosebit de valoroasă, cu elemente decorative și fresce, datând cel mai probabil din secolele al XVII-lea sau al XVIII-lea. Descoperirea a deschis posibilitatea restaurării și salvării acestui element important de patrimoniu.

Pe lângă proiectele de restaurare, CAV organizează întâlniri și evenimente prin care își propune să aducă patrimoniul mai aproape de public și să încurajeze implicarea comunității. Grupul este deschis tuturor celor interesați de patrimoniu și de protejarea valorilor culturale, indiferent de formarea lor profesională.

Întâlnirea din această seară este dedicată peisajului cultural, grădinilor și relației dintre sat, spațiile verzi și mediul înconjurător. Vom discuta despre aceste teme din mai multe perspective, inclusiv una practică, prin experiența unor oameni care lucrează direct în domeniul peisajului.

CEZARA MATEI

Link video: <https://we.tl/t-eeuCcXpahPFexKqR>

În cadrul CAV ne dorim să abordăm patrimoniul într-o manieră multidisciplinară. Până acum, discuțiile noastre s-au concentrat mai ales asupra istoriei, meșteșugurilor și arhitecturii vernaculare. Odată cu venirea verii, ne-am propus să ieșim mai mult din interior și să ne îndreptăm atenția către spațiile exterioare.

Arhitectura vernaculară este inseparabilă de peisajul în care apare. Nu putem înțelege o casă, o gospodărie sau un sat fără să privim și contextul lor: relieful, vegetația, resursele naturale și modul în care oamenii au transformat și au locuit acest teritoriu. Satul se află întotdeauna într-o relație cu peisajul, iar această relație contribuie, în multe cazuri, chiar la forma arhitecturii.

Există însă numeroase tipuri de peisaje și moduri diferite de a ne raporta la ele. Vorbim despre peisaje proiectate, dar și despre felul în care natura interacționează cu intervențiile umane. Putem vorbi despre peisajul vernacular, despre peisajul industrial, care are adesea o valoare și o calitate pe care nu știm întotdeauna să le recunoaștem, sau despre peisajul ruinelor, care poate deveni, la rândul său, un element important al memoriei și identității unui loc.

De asemenea, peisajul urban este un subiect pe care îl ignorăm sau îl considerăm prea rar valoros, deși face parte din mediul în care trăim și asupra căruia intervenim constant. Este important să înțelegem aceste peisaje și să ne întrebăm cum putem acționa asupra lor într-un mod responsabil.

În această seară vom privi tema și dintr-o perspectivă practică. Vom ieși pentru a observa grădina și peisajul din jurul nostru, pentru a înțelege mai bine locul în care ne aflăm, iar apoi vom reveni la o discuție comună.

Aceasta este doar o introducere în temă. Ne dorim o discuție deschisă, în care întrebările și ideile participanților să contribuie la dezvoltarea conversației.

ROMAIN GIUDICELLI

Link video: <https://we.tl/t-EEMdfdsOzAz2Ky53>

Zidăria din piatră uscată este o tehnică de construcție realizată fără mortar sau alt liant. Pietrele sunt așezate unele peste altele, astfel încât să se susțină prin propria greutate și prin contactul dintre suprafețe. În funcție de tipul de construcție, piatra poate fi cioplită pentru a obține suprafețe care se potrivesc mai bine, dar poate fi folosită și în stare brută, într-o formă mai rustică.

În cazul lucrărilor pe care le realizez pentru clienți, prefer de multe ori să cioplesc piatra, pentru că astfel zidul devine mai rezistent. Totuși, principiul de bază rămâne același: în locul mortarului, care permite obținerea rapidă a unor suprafețe plane, pietrele sunt ajustate astfel încât să se potrivească între ele.

Un zid din piatră uscată are și avantajul că este drenant. În cazul unui zid de sprijin, de exemplu, apa nu rămâne blocată în spatele zidului, iar presiunea hidrostatică este mult mai mică. Atunci când un zid de sprijin se prăbușește, una dintre cauzele frecvente este tocmai acumularea apei, care exercită presiune asupra structurii. Un zid din piatră uscată permite apei să se scurgă.

Într-o astfel de construcție, stabilitatea este asigurată în principal de două lucruri: gravitație și frecare. Pietrele sunt așezate astfel încât să aibă cât mai multe puncte de contact, iar greutatea lor le menține în poziție. O piatră brută, bine așezată, nu se mișcă, pentru că este susținută de celelalte pietre din jur. Mortarul nu funcționează neapărat ca un „lipici”. El este, în primul rând, o modalitate rapidă de a obține suprafețe regulate și de a umple spațiile dintre pietre. În zidăria uscată, acest lucru este obținut prin alegerea și ajustarea atentă a pietrelor. Totul este comprimat, iar contactul dintre suprafețe este esențial.

Dacă privim cu atenție, putem vedea că unele pietre au un contact aproape perfect pe întreaga lor lungime. Acest lucru contribuie la stabilitatea zidului. În plus, un astfel de zid poate ajunge să aibă o greutate considerabilă: în această zonă, de exemplu, avem deja aproape zece tone de piatră.

ALEXANDRU IONIȚĂ

Link video: <https://we.tl/t-8aVgXERd6CENWYs2>

M-am bucurat mult când am auzit de Clubul de Arhitectură Vernaculară, pentru că mă interesează foarte mult patrimoniul și arhitectura tradițională. Sunt preot în Gușterița de aproape nouă ani și, în acest timp, m-am implicat în recuperarea și reactivarea unor clădiri vechi din comunitate.

Șura Culturală în care ne aflăm face parte dintr-un ansamblu alături de biserică și fosta școală, construită în 1909 și abandonată în perioada comunistă. Restaurarea școlii a fost primul nostru proiect, iar apoi am recuperat și această șură, singura clădire disponibilă pentru activități comunitare. Fiind într-o zonă protejată, nu puteam construi volume noi, așa că am păstrat forma și zidurile existente și am adaptat spațiul pentru utilizări contemporane.

În timp, proiectul s-a extins și asupra curții și a peisajului. Am amenajat trepte care funcționează și ca un mic amfiteatru, o terasă pentru evenimente și o grădină cu un gard realizat din crengi rezultate din curățarea terenului. În spatele lui se află o grădină de legume și pomi, iar în timp ne dorim să plantăm și mai mulți arbori. Toate aceste intervenții încearcă să lege patrimoniul construit de peisaj și de viața comunității.

Avem și alte proiecte în Gușterița, inclusiv o casă veche din bârne, veche de aproximativ două sute de ani, pe care ne dorim să o restaurăm și să o transformăm într-un mic muzeu al satului. În același timp, văd în multe sate cum casele tradiționale dispar sau sunt transformate până când își pierd identitatea. Am întâlnit chiar situații în care construcții valoroase au fost distruse pentru lemne de foc.

De aceea cred că este nevoie nu doar de restaurare, ci și de conștientizare. Nu putem salva totul și nici nu trebuie să transformăm satele în muzee, dar trebuie să găsim un echilibru între conservare și viața contemporană. Uneori, înainte de a putea salva un loc, trebuie mai întâi să îl vedem și să îi înțelegem valoarea.

Pentru mine, arhitectura vernaculară, peisajul, grădina și comunitatea sunt strâns legate. Ceea ce încercăm să facem aici este să recuperăm ceea ce există și să îi găsim o utilizare care să aibă sens astăzi.

ALE BABOI

Aș vrea să adaug câteva lucruri despre ceea ce se întâmplă aici, pentru că acest loc este, în sine, un exemplu de reutilizare și reactivare a arhitecturii vernaculare. În spațiul bisericii și al fostei școli au loc astăzi activități foarte diverse: copii care vin să se joace, să cânte sau să ia lecții de muzică, întâlniri și evenimente comunitare.

Mi se pare interesant că toate aceste funcțiuni contemporane se leagă de tema discutată astăzi. Avem arhitectura vernaculară reutilizată, spațiile verzi și grădina care se dezvoltă, zona în care se joacă cei mici și intervenții realizate cu materiale locale. Gardul din nuiele, de exemplu, folosește crengi provenite chiar din curățarea terenului.

Nu este vorba despre o grădină perfect amenajată sau despre un spațiu care trebuie să arate impecabil. Tocmai caracterul său încă puțin „haotic” face parte din procesul prin care locul se dezvoltă. Important este că toate aceste elemente, de la ziduri și clădiri până la grădină și spațiile de joacă, încep să funcționeze împreună.

În acest sens, Șura Culturală și curtea din jurul ei sunt un exemplu bun despre cum arhitectura vernaculară poate fi recuperată și folosită în prezent, în relație cu peisajul, grădinile și nevoile comunității.

VIKTORIA LUFT

Link video: <https://we.tl/t-EAC9L9k89SQxnuWs>

Sunt arhitect peisagist și urbanist și locuiesc aici de aproximativ șapte ani. Am venit pentru prima dată în 2015 și m-am întors în fiecare an, participând și la câteva proiecte de restaurare, inclusiv alături de Ambulanța pentru Monumente. Ceea ce m-a impresionat întotdeauna în această zonă este peisajul: biodiversitatea extraordinară și legătura încă foarte puternică dintre sate, natură și modurile tradiționale de utilizare a terenului. Această relație se vede și în arhitectură, deoarece multe dintre materialele și resursele necesare construirii unei case provin din peisajul din jur.

În ultimii ani, am observat însă schimbări rapide, inclusiv cumpărarea terenurilor și defrișările realizate de companii mari. Împreună cu câțiva prieteni am început un proiect numit Open Landscape, prin care încercăm să atragem atenția asupra valorii peisajului cultural și să susținem proiecte educaționale și comunitare. Organizăm ateliere pentru copii și încercăm să arătăm cum pot coexista natura, biodiversitatea și activitățile umane într-un mod sustenabil.

Ne dorim și o rețea a micilor asociații din zona Podișului Hârtibaciului, pentru a avea o voce mai puternică în protejarea acestui teritoriu. Este o zonă importantă nu doar pentru natură, ci și pentru peisajul cultural, format dintr-un mozaic de terenuri, utilizări și intervenții umane care au creat o biodiversitate unică.

Totul este interconectat: natura, arhitectura, meșteșugurile și comunitățile. De aceea trebuie să ne gândim la impactul ecologic al intervențiilor noastre și să păstrăm cunoștințele despre meșteșugurile tradiționale.

Unul dintre proiectele noastre sprijină femeii din zona Horezu care confecționează coșuri din nuiele. Le ajutăm să își vândă produsele, inclusiv prin contacte din străinătate. Pentru noi, protejarea peisajului înseamnă și susținerea oamenilor și a modurilor tradiționale de a trăi. Toate acestea fac parte din același peisaj cultural.

Romain Giudicelli a susținut și o demonstrație practică de lucru cu piatra uscată, oferind participanților ocazia de a vedea direct tehnicile și principiile acestei metode tradiționale de construcție. Vă invităm să urmăriți filmarea mai jos:

<https://we.tl/t-TbSSncO8zS8niQL2>

BISERICILE FORTIFICATE

PATRIMONIUL CU VIITOR

KIRCHENBURGEN

ERBE MIT ZUKUNFT

Foto: Martin Eichler, München

9.06 – 30.09.2026

MO – SA / LU – SA

10:00 – 17:00

Biserica Evanghelică C.A. din România | Evangelische Kirche A.B. in Rumänien

LAND KÄRNTEN

Landeskirchliche **MUSEUM**

Deutsch
Haus

Str. Mitropoliei Nr. 30

550179 Hermannstadt-Sibiu

Tel.: +40 (0) 269 206 730

FUNDAȚIA
BISERICI FORTIFICATE

www.teutsch.ro

BISERICA FORTIFICATĂ DIN ALMA VII

DE ANA DONȚU

foto&video:

MIRCEA ȚIBULEAC

În cadrul expoziției „Biserici fortificate: patrimoniu cu viitor”, Casa Teutsch a găzduit pe 6 iulie o prezentare susținută de Caroline Fernolend, președinta Fundației Mihai Eminescu Trust (MET), dedicată proiectului de revitalizare a bisericii fortificate din Alma Vii.

Recunoscută pentru contribuția sa la conservarea patrimoniului și revitalizarea satelor din Transilvania, Caroline Fernolend a prezentat parcursul colaborării dintre Fundația Mihai Eminescu Trust și comunitatea din Alma Vii, începută în anul 2008. Participanții au descoperit modul în care ansamblul fortificat a fost restaurat și transformat într-un centru de interpretare a culturii tradiționale, devenind un model de restaurare sustenabilă și implicare comunitară.

Proiectul de la Alma Vii se bucură de o importantă recunoaștere internațională, fiind distins în 2024 cu Premiile Europene pentru Patrimoniu – Europa Nostra, una dintre cele mai prestigioase distincții europene dedicate patrimoniului cultural.

GERHILD INGRID RUDOLF

directoarea Casei Teutsch

„Acesta este și scopul întâlnirii noastre de astăzi: să o ascultăm pe doamna Caroline Fernolend vorbind despre proiectul de la Alma Vii. Ne dorim ca tot mai mulți oameni să afle despre bisericile fortificate, despre importanța lor, despre felul în care pot fi valorificate și, mai ales, salvate.

Recunosc că am sperat să fim astăzi și mai numeroși, însă mă bucur că au venit oameni care, la rândul lor, vor duce acest mesaj mai departe. Avem alături de noi ghizi, arhitecți, reprezentanți ai presei, precum și ziarul Hermannstädter Zeitung. Vă mulțumim tuturor pentru prezență!

Cred că doamna Caroline Fernolend nu mai are nevoie de o prezentare amplă. Este cunoscută atât în România, cât și în străinătate, fiind președinta Fundației Mihai Eminescu Trust, organizație care desfășoară de mulți ani proiecte dedicate protejării și valorificării patrimoniului construit din Transilvania.

Vă invit acum să o ascultăm vorbind despre Alma Vii. Sunt curioasă: cine dintre dumneavoastră a fost deja la Alma Vii? Atunci voi pune întrebarea invers: cine nu a ajuns încă acolo? Așadar, iată încă un motiv să descoperiți acest loc deosebit.”

CAROLINE FERNOLEND

„Deși sunt asociată cel mai adesea cu Viscri, astăzi am ales să vorbesc despre Alma Vii. Viscri este deja cunoscut, însă Alma Vii merită să fie descoperit de cât mai mulți oameni. Îi datorez foarte mult mamei mele, care a contribuit la promovarea bisericii fortificate din Viscri și m-a învățat că autenticitatea este cea mai mare valoare a acestor locuri. Tocmai această autenticitate este ceea ce caută astăzi vizitatorii în satele și bisericile fortificate din Transilvania.

Pentru mine, Alma Vii este unul dintre cele mai frumoase sate din Transilvania, un loc în care biserica fortificată, satul și peisajul formează o armonie aparte. De-a lungul anilor am încercat să obținem o protecție mai amplă pentru această așezare, iar recent am reușit să clasăm și Casa Parohială ca monument istoric, ceea ce reprezintă un pas important pentru conservarea patrimoniului local.

La Fundația Mihai Eminescu Trust credem că patrimoniul trebuie să fie, înainte de toate, al oamenilor care trăiesc în comunitățile în care lucrăm. Rolul nostru este să-i ajutăm să redescopere valoarea pe care au moștenit-o și să o transforme într-o resursă pentru viitor. În cei 25 de ani de activitate ai fundației am implementat peste 1.360 de proiecte în 45 de sate, iar cea mai importantă lecție pe care am învățat-o este că proiectele durabile pornesc întotdeauna din comunitate. Noi nu venim cu soluții gata făcute, ci ascultăm oamenii, identificăm împreună nevoile lor și încercăm să găsim finanțările potrivite.

Acesta este și principiul conceptului pe care îl numim „satul de sine stătător”, un model care îmbină protejarea patrimoniului cultural și natural cu dezvoltarea economică și consolidarea spiritului comunitar. Cred cu tărie că o comunitate puternică are nevoie de oameni care cred în binele comun și care sunt dispuși să se implice.

La Alma Vii lucrăm din 2008 și, până astăzi, am implementat 58 de proiecte. Când am ajuns acolo, am descoperit un sat cu un patrimoniu extraordinar, dar fără o comunitate încheagată. Am început cu lucruri simple, precum restaurarea podețelor de acces către gospodării, pentru că era important să construim încredere.

Momentul care a schimbat totul a venit în timpul unei întâlniri cu localnicii. O femeie ne-a spus că și-ar dori ca, după restaurarea bisericii fortificate, acolo să existe un cuptor în care să poată coace tradiționala plăcintă cu varză din Alma Vii. Atunci am înțeles că restaurarea unei biserici nu înseamnă doar conservarea unei clădiri, ci readucerea ei în viața comunității.

Astăzi, în Casa Clopotarului funcționează un punct gastronomic local administrat de o tânără familie, iar biserica fortificată găzduiește evenimente și atrage vizitatori. Restaurarea ansamblului a fost posibilă datorită fondurilor norvegiene și unei finanțări de 500.000 de dolari obținute prin Fondul Ambasadorilor SUA pentru Conservarea Patrimoniului Cultural, după cinci încercări succesive. Pentru mine, Alma Vii este dovada că patrimoniul poate avea viitor doar atunci când comunitatea îl redescoperă, îl folosește și îl simte din nou ca parte din propria viață.”

Link video: <https://we.tl/t-jHAVhoUB7pLKUbE0>

SE CAUTĂ AUTENTICITATEA!

Concluzia mea: Patrimoniul are viitor!

de Mircea ȚIBULEAC

Mărturisesc că am dat titlul și subtitlul articolului, inspirându-mă din două afirmații pe care Caroline FERNOLLEND le-a făcut cu convingere la începutul și la sfârșitul conferinței. Le-am ales pentru că m-am regăsit în ele, având aceeași convingere, izvorâtă din ceea ce am observat în ultima vreme în exemplele concrete pe care am început să le întâlnesc la tot pasul și pe care, de câte ori am avut ocazia, le-am consemnat în articolele noastre. Sunt convins că și voi, cei care citiți aceste rânduri, le-ați remarcat. Conferința de luni, 6 iulie, a avut loc la „**Casa Teutsch**”, cunoscutul deja **Centru de dialog și cultură „Friedrich Teutsch”**. Este o instituție relativ tânără a Bisericii Evanghelice C.A. din România (B.E.R.). Centrul de dialog și cultură a fost deschis în 2003 și este cunoscut sub numele simplificat de „Casa Teutsch”. Ansamblul său este compus din Arhiva Centrală a Bisericii Evanghelice C.A., Biblioteca Transilvanica și Biserica Sf. Ioan („Johanniskirche”). Din conducerea sa fac parte dna dr. Gerhild Rudolf, directoare, și arh. Heidrun König, coordonatoarea muzeului. Doamna directoare, dr. Gerhild Rudolf, în cuvântul introductiv, a mărturisit că: „*Intenția noastră este să facem cunoscute cât mai multor oameni bisericile fortificate, ce însemnătate au, cum pot fi salvate și cum pot fi utilizate.*”

Bucuria întâlnirii cu Caroline se citea cu ușurință pe fețele celor din sală: personalități și politicieni din rândul comunității săsești, arhitecți, reprezentanți ai mass-media, ghizi turistici, simpli cetățeni care susțin și admiră patrimoniul construit pe care comunitatea săsească din Transilvania l-a lăsat în urma vânzării sașilor de către statul comunist român înainte de '89, cât și ulterior, când au emigrat în masă, de bunăvoie.

Caroline FERNOLEND nu a fost de acord cu acest exod și, împreună cu părinții ei, a rămas neclintită în satul strămoșilor, cu toții convinși că trebuie să reziste în continuare și că vremurile se vor schimba. Acest lucru s-a întâmplat pentru că nu au stat cu mâinile „în sân”, cum se spune. Nu au așteptat ajutor de la autorități, ci le-au solicitat sprijinul și, în multe cazuri, insistând, l-au obținut. Cu trecerea timpului au început să se vadă roadele consecvenței, convingerii și dăruirii lor, dublate de o muncă asiduă, depusă în toate direcțiile. Acest efort și această pasiune nu au întârziat să fie observate. La început au fost câțiva cetățeni străini din Europa care, venind în vizită, au descoperit comorile patrimoniului săsesc și s-au oferit să ajute.

Așa s-a născut Fundația Mihai Eminescu Trust (MET), despre care Caroline a povestit pe scurt, precizând că nu are intenția să vorbească despre realizările ei și, în niciun caz, despre satul ei natal, Viscri, care, spunea ea, este deja foarte cunoscut și prea vizitat. A ales, în schimb, să ne vorbească despre Alma Vii.

Voi încerca să culeg câteva citate din discursul Carolinei care mi s-au părut interesante și care, dacă vă vor stârni interesul, vă pot determina să vizionați înregistrările video folosind linkul oferit de colega mea, Ana DONTU, în articolul precedent.

Bănuiesc că ați fost deja interesați să o ascultați pe Caroline, beneficiind de marele avantaj de a vă încălca pozitiv cu energia pe care o degajă ori de câte ori povestește despre activitatea ei, pe care o desfășoară de 36 de ani. Făcând o simplă socoteală, constatăm că unsprezece dintre aceștia au precedat nașterea MET, ceea ce dovedește că această fundație nu s-a născut peste noapte.

Cu Ana ne-am împărțit munca legată de redarea acestui eveniment, deoarece amândoi nutrim un profund respect pentru Caroline și pentru activitatea prodigioasă pe care o desfășoară împreună cu echipa ei. Pe fiecare în parte l-am prezentat cu ocazia articolului aniversar de anul trecut, dedicat împlinirii a 25 de ani de activitate, dar consider că merită să-i reamintesc acum: Alexandru NEAGU – director; Michaela TURK – director dezvoltare și implementare proiect; Sabin PALTARAC și Andrei CALUGARUL – asistenți manager, cu toții contribuind esențial la conceperea și concretizarea proiectelor.

Sunt convins că fiecare dintre noi putem fi de acord că asemenea realizări au presupus obstacole de toate tipurile. Chiar și situația medicală la limită prin care a trecut cu succes Caroline nu a înfrânt-o nici fizic, nici moral, dovadă că este în permanență cu fruntea sus, cu zâmbetul pe buze și de o amabilitate dezarmantă, gata să sară în ajutorul celor care îl cer și al celor care nu îl cer.

Așa e Caroline, cum zice o vorbă: „bună de pus pe rană”. Dacă luăm patrimoniul construit ca exemplu, realizăm că a vindecat, în cei 25 de ani de activitate, 1 360 de „răni” adânci, răni care puteau duce la dispariția acelor obiective salvate.

M-am luat cu vorba. E cazul să revin la conferința de acum două săptămâni, în care, pe baza celor 26 de diapozitive ale unui minunat PowerPoint pregătit de echipa ei, Caroline ne-a dezvăluit că:

„Misiunea noastră este de a-i aduce aproape pe oamenii din comunitățile în care lucrăm, să-i facem să aprecieze patrimoniul (n.n. construit) moștenit de la sași și să-l folosească pentru ei, să-l valorifice într-un mod cu bun-simț, ca să poată să-l predea generațiilor următoare. Cred că, de fapt, asta este misiunea noastră... Primarul de la Alma Vii m-a chemat la ei, pentru că este la fel de frumos ca la Viscri. Când am ajuns acolo, am văzut că este mult mai frumos ca la Viscri. Am găsit un peisaj cultural unic și un stil de viață autentic. De la primele întâlniri cu comunitatea am constatat că, la Alma Vii, nu exista un nucleu de comunitate vechi. Sașii au plecat, ultimul, cred, a făcut-o în 1994. Există o majoritate de locuitori din Mediaș care au aici case de vacanță, iar pe lângă ei mai sunt niște familii de etnie romă, care locuiesc aici de mai mult timp. Mai exact, am găsit un sat în care comunitatea aproape că nu exista.

Pentru că Primăria a insistat să mergem acolo, am pus în practică un proiect care însemna executarea unor podețe de acces în curțile oamenilor. Am constatat că, de fapt, ele s-au transformat în «punți» pe care Mihai Eminescu Trust le-a construit către oameni. Până în prezent, au urmat încă 58 de proiecte, în marea lor parte de restaurare, urmate de proiecte de dezvoltare comunitară și antreprenariat. În acest răstimp, am avut întâlniri față în față cu toți cei 250 de oameni din comunitate.”

A sosit, în acel punct al discursului, momentul în care am aflat ce a determinat, care a fost scânteia ce le-a dat ideea să demareze restaurarea ansamblului bisericii fortificate. Într-una dintre întâlnirile cu membrii comunității, o localnică le-a spus că merită ca în incintă să se ridice un cuptor în care să se poată coace plăcinta cu varză care numai la Alma Vii se făcea.

Așa că, odată cu lucrările de restaurare, în Casa Clopotarului a luat ființă un punct gastronomic, a cărui activitate este asigurată de o tânără familie de etnie romă, care, în același timp, asigură și administrarea obiectivului, precum și întâmpinarea și ghidarea vizitatorilor.

„Restaurarea ansamblului fortificat a readus satul la viață. Numărul turiștilor a crescut exponențial, în fiecare an. «A fost peste așteptări, de la an la an. În luna iulie, de exemplu, când am făcut raportul, au fost 6.300 de vizitatori. Încă nu am ajuns la numărul de vizitatori ca la Viscri, dar vin turiști special pentru expozițiile pe care le organizăm în biserică. Este un alt gen de turism», afirmă Caroline Fernolend.

Inevitabil, au fost înființate și spații de cazare. Prima pensiune a fost deschisă de o familie din Germania, care s-a mutat la Alma Vii. Fundația MET administrează, de asemenea, două locuințe în care s-au amenajat astfel de spații. Sunt case care au fost cumpărate de familii de români, care s-au mutat aici, iar unii dintre ei vor să deschidă și pensiuni. Satul se repopulează, în special cu tineri care aduc un suflu nou.

Tot fundația a restaurat clădirea unei foste școli, unde a fost deschis un centru educațional pentru copiii din sat. Tot aici ar urma să fie amenajat și un atelier de ceramică.”

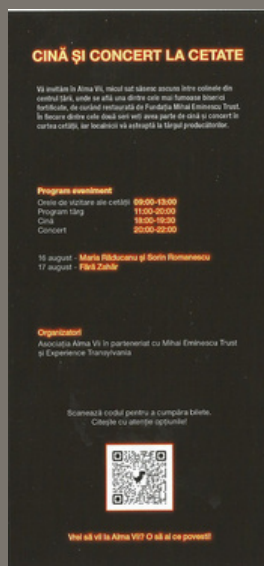
De exemplu, în luna iulie a anului 2024, am fost invitat la un eveniment cultural care s-a desfășurat la Alma Vii, în incinta bisericii fortificate. Expoziția „Fragmente”, care a adus lucrările ilfovenilor Sorin și Adrian, pictor și sculptor, era continuarea demersului cultural local început în 2023, care își propune să aducă, an de an, în incinta bisericii fortificate, creația unor artiști valoroși pentru mediul cultural românesc. Fragmente din creația artiștilor, tată și fiu, strânse în expoziția din biserică, puneau în contact istoria locului și potența rostul său proaspăt regăsit. Deopotrivă subiect al unui peisaj îndrăgit, privit zi de zi de oamenii de aici, loc căruia oamenii i-au dat sens și pe care îl păstrează chiar și în absența umană, dar și prag primitiv pentru comunitate, biserica devine, an de an, și spațiu expozițional, creând o cale de comunicare între artă, istorie și moștenirea lăsată de aceasta micii comunități din sat.

În primăvara aceluiași an, 2024, în incinta bisericii fortificate, Caroline ne-a primit cu multă căldură. Descinderea noastră la Alma Vii, un grup de circa 150 de arhitecți, făcea parte din programul celor trei zile petrecute de colegii noștri cu ocazia tradiționalului Bal al Arhitecților, pe care l-am organizat la Sibiu. Ca și în conferința de acum, și atunci a mărturisit cu sinceritate că s-a înșelat când a crezut că satul ei, Viscri, este cel mai frumos. Și-a schimbat părerea când a venit la Alma Vii și ne-a invitat să urcăm în turn, de unde se poate vedea armonia perfectă dintre mediul construit al satului, biserica de pe deal și mediul natural înconjurător. Am vizitat sălile în care s-au organizat expoziții cu obiecte și costume tradiționale din zonă. Nu în ultimul rând, am avut parte de un bufet bogat, cu produse autohtone preparate de Alexandra și ajutoarele ei din comunitate, ceea ce ne-a demonstrat atunci, în mod practic, că ideea localnicei de a construi un cuptor s-a verificat în practică. Acest lucru a dat sens ansamblului, ca parte a zestre pe care comunitatea a primit-o în dar de la cei care au strâns-o de-a lungul celor peste șapte secole de existență pe acest teritoriu. Cuvântarea de întâmpinare a Carolinei, completată de Ana-Maria GOILAV, arhitectă practiciană și cercetătoare, organizatoarea Școlii de la Bunești, o puteți asculta în cele două înregistrări video de [AICI](#).

Festivitatea locală de premiere pentru proiectul Biserica Fortificată din Alma VII

Peste 100 de persoane, profesioniști din sectoarele patrimoniului și culturii, precum și publicul larg, au participat la ceremonia locală de premiere pentru proiectul BISERICA FORTIFICATĂ DIN ALMA VII. Desemnat, în luna mai 2024, câștigător la categoria „Conservare și reutilizare adaptivă”, proiectul de restaurare a adus acasă încă două recunoașteri: Grand Prix și Public Choice Award. Este pentru prima dată în istoria Europa Nostra, de la înființarea organizației, în urmă cu 61 de ani, când un proiect a câștigat trei premii.

Elena Dimitrova, reprezentantă a Europa Nostra și membră a juriului de evaluare la categoria „Conservare și reutilizare adaptivă”, a evidențiat importanța patrimoniului cultural: „De ce ne pasă de patrimoniul cultural? Ne pasă de moștenirea culturală pentru că este vorba despre viitorul copiilor noștri. Este vorba despre ceea ce numim calitatea vieții, dar apoi trebuie să definim ce calitate a vieții ne dorim și este vorba despre oportunitatea, șansa pe care ar trebui să o avem de a ne realiza ca ființe umane din punct de vedere material, intelectual, spiritual.”

Frances Pla Casteltort, șeful Departamentului pentru Cultură și Patrimoniu Cultural al Consiliului Europei, a declarat: „Întreaga Europă a apreciat și a votat pentru acest proiect. Comunitatea globală a patrimoniului din Europa este foarte mândră de ceea ce ați dezvoltat aici.”

Willemijn van Haften, ambasadoarea Regatului Țărilor de Jos, a declarat: „Sunt foarte fericită să fiu aici. Moștenirea mea este și aici, sunt cetățean european. Este foarte important ca toate comunitățile din Europa să fie mândre și implicate în restaurarea patrimoniului și să lucreze așa cum s-a făcut aici. Există multă putere în această parte a Europei, există multă putere în alte părți ale Europei și ar trebui să combinăm această putere pentru a face împreună o Europă puternică.”

Irina Iamandescu, secretara Comitetului Național Român, a subliniat:

„Îmbinarea dintre partea de specialitate tehnică, care a fost la un nivel excepțional, și comunitatea care a contribuit și s-a specializat cumva, a învățat să facă bine această muncă, este valoarea acestui proiect și ingredientul secret pentru care au fost câștigate toate aceste trei premii, la un loc.”

Sărbătorirea a 25 de ani de activitate a MET, la care am fost invitat în calitate de admirator și colaborator pentru promovare.

În 16 mai 2026, Conferința Națională a Uniunii Arhitecților din România i-a acordat titlul de membru de onoare doamnei Caroline FERNOLÉND, președinta MET.

Diapozitivele din componența prezentării PowerPoint: <https://we.tl/t-iET5Lo2kX0PTVAH7>

Broșura „The Last Authentic Medieval Landscape in Europe”: <https://we.tl/t-b9QTc5m9wqs7gWHa>

ȘTEFAN CÂLȚIA

Curator — Liviana Dan
19 / 06 - 16 / 08 / 2026

Sibiu — Mănăstirea Ursulinelor
Magheru 34 - 36

La Sibiu, într-un spațiu cu o puternică încărcătură istorică, fosta Școală Pedagogică a Mănăstirii Ursulinelor, are loc una dintre cele mai ample expoziții dedicate operei lui Ștefan Câlția: „Transilvania I Extravaganza”. Proiectul propune o întâlnire între creația unuia dintre cei mai importanți artiști români contemporani și memoria unui loc care revine, prin artă, în circuitul cultural al orașului.

Expoziția, curatoriată de Liviana Dan, reunește lucrări reprezentative din diferite perioade ale creației artistului, din arhiva Fundației Ștefan Câlția, colecții private și lucrări recente, construind un parcurs prin temele care definesc universul său vizual: natura, lumea rurală, teatrul, călătoria și dimensiunea spirituală.

Titlul expoziției nu desemnează doar un teritoriu geografic, ci un spațiu interior. În opera lui Ștefan Câlția, Transilvania devine o lume a simbolurilor, a întâlnirii dintre oameni, animale, plante, obiecte și personaje care trăiesc într-o permanentă stare de transfigurare. Satul, casele, grădinile și peisajele copilăriei de la Șona nu apar ca simple imagini ale trecutului, ci ca spații vii, reactivate prin imaginație.

Expoziția este legată și de recuperarea unui patrimoniu arhitectural. Găzduită de spațiile Mănăstirii Ursulinelor, ea contribuie la redescoperirea unei clădiri istorice și la punerea ei în valoare prin artă, în paralel cu intervențiile de conservare realizate de cei implicați în salvarea patrimoniului.

Un capitol complementar al proiectului se desfășoară la Palatul Brukenthal, unde o expoziție-capsulă creează un dialog între creația lui Ștefan Câlția și patrimoniul Muzeului Național Brukenthal, prin apropierea dintre lucrările artistului și obiecte istorice din colecțiile muzeului.

„Transilvania I Extravaganza” poate fi vizitată la Sibiu, la Mănăstirea Ursulinelor, până în data de 16 august 2026.

Deschiderea expoziției a reunit artiști, curatori, reprezentanți ai instituțiilor culturale, voluntari și oameni implicați în recuperarea acestui spațiu. Discursurile susținute la vernisaj au vorbit nu doar despre opera lui Ștefan Câlția, ci și despre patrimoniu, despre puterea comunității de a transforma un loc și despre oamenii care au făcut posibilă această întâlnire dintre artă și memorie.

EMIL HUREZEANU

Link video: <https://we.tl/t-CrE5C9S3H70YFtxr>

Ne aflăm într-un loc cu o puternică încărcătură istorică și spirituală, care își redobândește astăzi una dintre menirile sale: aceea de a deveni un loc de reflecție, de prezentă și de împărtășire a unor mari experiențe. Când am venit aici, în februarie, împreună cu fiul maestrului Ștefan Câlția și cu voluntarii care au făcut posibilă această expoziție, ploua înăuntru mai tare decât afară, iar locul părea părăsit. Astăzi el renaște prin această retrospectivă, care încununează tradiția spațiului și nu putea avea loc mai firesc decât la Sibiu.

Este o expoziție care aduce împreună lucrări în bună parte mai puțin cunoscute și care vorbește despre un artist devenit parte a patrimoniului cultural românesc. Universul lui Ștefan Câlția își are rădăcinile în copilăria de la Șona, în lumea caselor și a șurilor, a plantelor culese de bunica sa și a poveștilor care au hrănit imaginația unui copil aflat mereu în căutarea aripilor. Aripile nu le-a găsit niciodată. Dar totuși aripile există.

Multe dintre personajele lui Ștefan Câlția cunosc această transfigurare care le ferește de eșec. Ele nu se prăbușesc, ci devin întruchipări ale magiei. În pictura sa, lumea satului, memoria și imaginarul se întâlnesc firesc, iar ceea ce pare obișnuit capătă o dimensiune simbolică.

Dincolo de opera sa, Ștefan Câlția este un om care și-a legat destinul de restaurarea caselor din Șona și de recuperarea unei lumi care părea pierdută. În timpul pandemiei ne trimitea fotografii cu lucrările de restaurare, ca un îndemn să nu cedăm, fiindcă totul poate renaște mai frumos decât a fost.

Îmi amintesc și întâlnirea sa cu actualul Rege Charles al III-lea, căruia i-a dăruit un simplu buchet de flori de câmp, cules în dimineața acelei zile. Regele avea să spună că este cel mai frumos cadou pe care l-a primit vreodată. Gestul spune multe despre felul lui Ștefan Câlția de a înțelege frumusețea: discretă, autentică și profund legată de natură și de locurile din care vine.

LIVIANA DAN

Link video: <https://we.tl/t-Wam17PkqOd2dHnEL>

În prima ei formă, expoziția „Transilvania – Extravaganța” a pornit de la un răspuns concret: acela de a pune în dialog arta și arhitectura, de a lăsa opera să dicteze spațiului propriile sale ritmuri și limite. Structura expoziției a urmat gesturile plastice ale lui Ștefan Câlția, iar artistul a oferit mereu o prezență bazată pe responsabilitate, neutralitate și empatie.

Pentru Ștefan Câlția, pictura nu este doar memorie. Ea este un material viu, o infrastructură sensibilă care continuă să producă imagini, simboluri și sensuri, într-o lume dominată de viteză și de o producție continuă de imagini. În lucrările sale, totul se așază într-un echilibru fragil între melancolie și luciditate, între realitate și imaginar, între tandrețe și fragilitate.

Într-un prezent dominat de spectacol vizual și de exces, Ștefan Câlția insistă asupra unei valori aproape incomode: sinceritatea. O sinceritate care încă mai crede că pictura poate construi sens și poate păstra legătura dintre om și lume.

Subiectul aparent al expoziției este Transilvania. Dar Transilvania nu apare aici ca o simplă identitate regională și nici ca un mit folosit decorativ. Ea devine un spațiu interior, un teritoriu al imaginației și al memoriei. Prin „Transilvania – Extravaganța”, Ștefan Câlția mută tradiția din zona conservării în zona activă a creației contemporane. El nu ilustrează trecutul, ci îl reactivează.

Totul pornește din legătura dintre spațiul domestic, spațiul atelierului și spațiul expozițional. Personajele sale nu revendică nimic, ci traversează tăcut o lume în care oameni, animale, păsări, îngeri, inorogi, teatrul și vegetația coexistă firesc, ca și cum ruptura dintre natură și imaginar ar putea fi încă reparată.

„Transilvania – Extravaganța” este, în acest sens, o construcție atât teoretică, cât și afectivă, despre posibilitatea de a locui poetic într-o epocă dominată de viteză și instrumentalizare. Șona, Țara Făgărașului și spațiul Oltului devin nuclee de intensitate și memorie. Iar poate tocmai de aceea, pentru câteva momente, lumea pare din nou întreagă.

ȘTEFAN CÂLȚIA

Link video: <https://we.tl/t-9ThjVO7kWOpYFoUR>

Când am venit în locul acesta, nu am crezut că se poate întâmpla ceea ce vedeți astăzi. Și nu aș vrea să lungesc foarte mult cuvintele, pentru că am vorbit destul în ultima perioadă, în diferite interviuri. Aș vrea să spun doar atât, în mod special sibienilor, dar și tuturor celor care sunteți aici: că putem face. Că stă în puterea noastră să facem.

Gunoarele și urmele perioadei comuniste, care a călcat în picioare acest loc, au fost îndepărtate în câteva luni de tineri voluntari, de asociații și fundații precum Artepu de la Iași și Ambulanța pentru Monumente. Vă rog să nu plecați înainte de a urca în pod, nu doar pentru a vedea munca celor care s-au implicat, ci pentru a vedea cât de spectaculos este un pod construit din lemnul și stejarii Transilvaniei. Ceea ce avem aici este făcut de părinții noștri, de străbunii noștri, de noi. Ne aparține.

Și atunci, sibienilor, vă întreb: dacă acești tineri și această lucrare au reușit să pornească bulgărul de zăpadă, eu l-am împins, dar voi trebuie să-l rostogoliți mai departe. Să ai un asemenea loc în acest oraș, care are deja o tradiție culturală datorită celor care luptă pentru ea, este aproape de necrezut.

Mi-aș dori ca următoarea mea expoziție, dacă Dumnezeu va rândui să mai fiu, să o pot face tot aici, în acest centru cultural. Pentru că toate lucrurile despre care s-a vorbit – școli pentru copii, școală de balet, săli de întâlnire – există undeva. Au fost însămânțate aici, apoi a venit furtuna peste ele. Haideți să le scoatem la lumină!

Vă mulțumesc că sunteți aici și le mulțumesc în mod special celor care au făcut posibil acest lucru. Și vreau să mulțumesc și editurii Curtea Veche, care a realizat cartea acestei expoziții.

CONSTANTIN CHIRIAC

Link video: <https://we.tl/t-ueXD5bywA4G5B5qf>

A fi om înseamnă, uneori, lucrul cel mai simplu: să te întâlnești cu un alt om și să-i spui „bună seara”, „bună ziua”. Să primești același salut înapoi. Nimic mai simplu. Și totuși, cât de tulburător și cât de încărcat de sens este acest gest, în extraordinara aventură care este existența umană.

Dragii noștri, avem în față un patriarh al artei. Ceea ce a plăsmuit maestrul Ștefan Câlția este unic și a reușit să adune în jurul său oamenii pe care îi vedeți astăzi aici.

Radu Stanca spunea atât de frumos despre Sibiu: „Întru în Sibiu, domol ca-ntr-o poveste. Străzile mă urcă și coboară de nu mai știu. Biserica e-n bolta cerului larg, ori cerul în ea coboară.” În această seară, aici, se întâmplă un asemenea moment de grație.

Nu spun vorbe mari când afirm că ceea ce se întâmplă acum la Sibiu este un lucru extraordinar. Faptul că într-un spațiu de 14.000 de metri pătrați se deschide calea unui proiect dedicat culturii, industriilor creative și antreprenoriatului este un semn de mare sănătate într-o perioadă atât de tulburătoare.

Ne dorim ca toți cei care vor veni la Sibiu, inclusiv marile nume ale festivalului, să descopere acest loc și să ducă mai departe vestea despre ceea ce se întâmplă aici. Sunt convins că un asemenea exemplu va naște alte și alte proiecte.

Plecăciune tuturor celor, numiți și nenumiți, care au făcut posibil acest moment. Vă dau un singur exemplu: au fost oameni care au pus zeci de mii de țigle pe acoperiș, oameni care au muncit fără să fie văzuți, dar datorită cărora acest miracol există astăzi.

Însă acesta este doar un început de miracol. Verbul „mă descurc”, atât de prezent în mentalitatea noastră, nu are ce căuta aici. Este important să construim puternic, sănătos și să ducem mai departe ceea ce a început.

RALUCA MARIA TEODORESCU

Link video: <https://we.tl/t-revNt49KkULOVpWf>

Este o onoare pentru mine să prezint cuvântul de început al Muzeului Național Brukenthal aici, mai ales după asemenea intervenții. Samuel von Brukenthal a fost, cu siguranță, unul dintre cei mai importanți colecționari ai Transilvaniei. Încă din 1773, colecția sa era recunoscută la nivelul Imperiului Habsburgic. Ceea ce este esențial este faptul că Brukenthal a colecționat cu responsabilitate și cu viziune. Lucrările pe care le-a ales în timpul vieții sale, multe dintre ele contemporane epocii lui, au devenit ulterior patrimoniu și sunt astăzi clasate. Aceeași responsabilitate ne revine și nouă, celor care astăzi suntem păstrătorii colecțiilor Muzeului Național Brukenthal.

Pentru noi a fost o onoare să fim parte din acest proiect. În cadrul Muzeului Național Brukenthal, în Palatul Brukenthal, expoziția beneficiază de o capsulă specială, realizată pe baza unei selecții făcute de curatoarea expoziției, Liviana Dan, inspirată din lucrări și obiecte aflate în colecțiile muzeului. Printre acestea se află ierbarul Bausner, unul dintre cele mai valoroase ierbare date din secolul al XVIII-lea, precum și o lucrare de Hamilton, clasată în categoria Tezaur a patrimoniului național. Vă invit să descoperiți această capsulă în cadrul expoziției. Liviana Dan a spus foarte frumos că animalele și păsările din lucrările maestrului Ștefan Câlția nu sunt doar subiecte, ci sunt martori. Ele fac parte din această lume în care realul și imaginarul se întâlnesc. Sunt emoționată astăzi nu doar datorită prezenței numeroase, ci și datorită unui anunț important pe care am fost mandatată să îl fac: la finalul expoziției, maestrul Ștefan Câlția va dona o lucrare Muzeului Național Brukenthal. Nu este prima lucrare pe care o primim, dar ne bucură enorm încrederea pe care ne-o acordă și faptul că ne alege pentru a doua oară ca păstrători ai unei opere din creația sa. Lucrarea donată este „Cleopatra și fata cu aripi”, o piesă cu o încărcătură simbolică deosebită.

PAULA HERLO

Link video: <https://we.tl/t-vyxF44fQHu2e7JPY>

Este o mare bucurie pentru mine să fim astăzi aici. În calitate mea de jurnalist urmăresc de mulți ani lumea politică și, în tot acest timp, am întâlnit foarte mulți oameni care se declară patrioți. Pentru mine însă, patrioții sunt cei prezenți aici. Sunt oamenii care au grijă de patrimoniu, de monumente și de moștenirea pe care o lăsăm mai departe. Asta înseamnă, cu adevărat, să fii patriot: să ai grijă de această țară prin cultură și prin ceea ce construiești.

O parte dintre oamenii care au făcut posibil ceea ce vedeți astăzi aici au fost protagoniști ai emisiunii „România, te iubesc!”, în edițiile dedicate zilei de 1 Decembrie. Eugen Vaida a fost prezentat în 2021, iar în 2022 maestrul Ștefan Câlția, împreună cu Ștefan Vaida și Diana Ibrașu, ne-au vorbit despre proiectul caselor albastre și despre recuperarea patrimoniului vernacular din satul Șona.

Astăzi vedem că acele proiecte cresc și prind viață. La Șona va exista un teatru de vară, iar locul în care ne aflăm este o altă dovadă că lucrurile se pot transforma atunci când există oameni care cred în ele și muncesc pentru ele.

Tot ceea ce am trăit alături de acești oameni îmi dă încredere că, atunci când facem bine, ne facem bine și nouă. Ei îmi dau puterea și încrederea să spun, din toată inima, tot mai des: „România, te iubesc!”.

EUGEN VAIDA

Link video: <https://we.tl/t-LH2NMp81xUUR6d4B>

Noi, la Ambulanța pentru Monumente, suntem obișnuiți să vorbim mai mult prin ceea ce facem decât prin cuvinte. M-a bucurat însă să observ că, de fiecare dată când domnul Ștefan Câlția a vorbit despre patrimoniu, i-a amintit și pe voluntarii Ambulanței. Chiar zilele trecute, o voluntară care nu îl cunoscuse până atunci l-a văzut trecând pe aici și a strigat de bucurie. Asta spune multe despre cât de iubit și apreciat este de cei care lucrează alături de noi.

În mod normal, o sărbătoare a patrimoniului ar trebui să aibă loc într-o clădire complet restaurată. Faptul că suntem astăzi aici, într-un spațiu aflat încă în transformare, este însă simbolic. Așa arată patrimoniul României: este un punct de plecare, un punct zero din care putem începe reconstrucția. Iar fiecare dintre noi poate pune o cărămidă la această reconstrucție. În ultimii zece ani am reușit să salvăm peste o sută de monumente istorice, cu ajutorul a peste trei mii de voluntari. În jurul unei biserici, al unei mori, al unui pod sau al unei case se formează comunități care redescoperă valoarea patrimoniului și încep să-l privească drept parte din propria lor identitate. Pentru mine este o mare bucurie că, după zece ani, ne întoarcem aici, la Sibiu, locul de unde a pornit Ambulanța pentru Monumente. Peste cincizeci de voluntari au muncit în ultimele două luni pentru această expoziție și pentru restaurarea podului pe care vă invit să îl vizitați. Nu este doar o lucrare tehnică, ci și un mesaj: podurile monumentelor istorice sunt aproape întotdeauna închise, deși au aceeași valoare ca fațadele, tâmplăriile sau decorațiile unei clădiri. Ne dorim ca ele să poată fi redescoperite și puse în valoare. Spun mereu că patrimoniul nu se salvează doar prin distribuire pe Facebook sau prin donații, deși și acestea sunt importante. Patrimoniul se salvează, înainte de toate, cu mâinile. Cu muncă. Cu oameni care aleg să se implice. Voluntarii sunt sufletul Ambulanței pentru Monumente și le mulțumesc din toată inima, alături de meșteri și de coordonatorii echipelor.

MATEI CÂLȚIA

Link video: <https://we.tl/t-tAdQr36aaLfE5ahn>

Eu sunt Matei Câlția, iar lângă mine este Mihaela Irimescu. Reprezentăm două mici galerii aflate la șapte, respectiv nouă ore distanță de Sibiu.

Am fost întrebat de multe ori cum a început această expoziție. Prima dată am fost tentat să spun că a început acum un an, când domnul Constantin Chiriac ne-a adus în acest spațiu. Ne-a arătat locul și, printre gunoarie și igrasie, ne-am imaginat că trebuie să mergem înainte, exact ca pe sârma din afișul festivalului din acest an.

Dar, de fapt, nu atunci a început.

A început cu trei sau patru ani înainte, când tot domnul Chiriac ne-a invitat să construim o expoziție. Am căutat spații, am căutat soluții și am încercat, alături de Iuliana Vîlsan și de regretatul George Banu, să construim această lume. Din păcate, proiectul s-a oprit atunci, odată cu dispariția lui George Banu.

Și totuși, pentru mine, începutul este și mai vechi. Acum aproape douăzeci de ani, când eram un tânăr galerist la București, am venit la Sibiu, iar Liviana Dan mi-a spus: „Hai să-ți arăt un nou spațiu de artă contemporană.” Era vorba despre această fostă hală a pompierilor. Mi-a povestit atunci despre proiectul ei și despre visul ca Sibiu să aibă unul dintre cele mai frumoase spații de artă contemporană din România. Orașul nu a reușit atunci să susțină acel proiect, dar cred că, într-un fel, expoziția aceasta a început chiar în acel moment.

Vreau să-i mulțumesc Liviane Dan pentru ambiția și perseverența cu care, ani de zile, a continuat să creadă în acest vis. Cred că această încăpățănare de a imagina un spațiu pentru arta contemporană la Sibiu ne-a dat și nouă puterea să visăm și să ducem proiectul până aici.

MIHAELA IRIMESCU

Link video: <https://we.tl/t-tAdQr36aaLfE5ahn>

Aș vrea să spun un lucru pe care cred că îl știm cu toții: lucrurile frumoase și realizările importante nu apar de la sine.

În spatele acestei expoziții sunt oameni, companii și instituții care au ales să se implice și să construiască împreună. Pe panoul din spatele dumneavoastră – sau din fața celor care ne urmăresc – sunt înscrise 265 de nume. Asta înseamnă că cel puțin 265 de oameni au contribuit la realizarea acestei expoziții.

Pe același panou sunt trecute și companiile și instituțiile care ne-au fost alături. Voi aminti doar câteva dintre ele: Regina Maria, CEC Bank și Dedeman. Lista este însă mult mai lungă și vă invit să o descoperiți.

Le suntem profund recunoscători tuturor celor care au contribuit la acest proiect, fie că numele lor se află pe acel panou, fie că nu. Fără sprijinul lor, această expoziție nu ar fi fost posibilă.

Vă mulțumesc!

ILIE MITREA

Link video: <https://we.tl/t-wVxjXELvrn42jMXd>

Voi fi foarte scurt. După atâtea cuvinte frumoase rostite în această seară, nu știu ce aș mai putea adăuga din partea Asociației Brukenthal von Studio.

Ne bucurăm foarte mult că ceea ce se întâmplă aici reprezintă începutul unui proiect mai amplu. În acest an, asociația și-a propus să dezvolte în acest spațiu un hub artistic, care să devină un centru cultural dedicat artei contemporane, cu relevanță atât națională, cât și internațională.

Înainte de toate, vreau să mulțumesc echipelor care au muncit enorm pentru ca aceste expoziții să poată fi realizate și pentru ca acest loc să prindă viață.

Acestea fiind spuse, vă invit să vă bucurați de artă, de acest spațiu și de tot ceea ce a făcut posibil întâlnirea noastră în această seară.

Vă mulțumesc și vă doresc o seară frumoasă!

RALUCA-ROXANA BUTNARU, DIANA PUNGĂ

Link video: <https://we.tl/t-ECEdqFGpQpuTsmKS>

Sunt alături de colega mea, Diana Pungă, și, în numele Președintelui României, vreau să vă spun câteva cuvinte.

Suntem extrem de bucuroase, dar mai ales emoționate, pentru că reușim astăzi să mutăm, măcar pentru câteva momente, reflectorul de pe disputele zilei către oamenii care construiesc, către valoare, meritocrație și adevărații patrioți, așa cum a spus și Paula Herlo.

Avem nevoie de modele precum dumneavoastră ca de aer, pentru că altfel ne sufocăm și nu mai vedem nici albastrul din operele dumneavoastră, nici libertatea pe care ele o exprimă.

Mi-au rămas în minte câteva cuvinte pe care le-ați transmis vizitatorilor: fiecare om care pleacă de aici ar trebui să plece cu gândurile reasezate, întrebându-se ce poate și ce trebuie să facă mai departe. Am încercat să păstrez acest spirit și să nu transform momentul într-un simplu discurs festiv.

Am aici o scrisoare din partea domnului Președinte pentru dumneavoastră și mi-aș dori ca acest moment să fie, într-un fel, un dialog între dumneavoastră și el. Totodată, am onoarea de a vă înmâna, în numele Președintelui României, una dintre cele mai înalte distincții ale statului român. Îmi place să spun că lucrez cu decorații și că le iubesc, pentru că ele arată ce respectă statul și ce modele alege să recunoască. Iar dumneavoastră sunteți un model. Dacă îmi permiteți, voi citi doar două propoziții: „Președintele României vă conferă Ordinul Național «Steaua României», în grad de Cavaler.”

UN AVANPOST EUROPEAN - ȘCOALA DE ARHITECTURĂ DE LA CHIȘINĂU

Într-o țară care se pregătește febril să intre în UE, cum e Republica Moldova, există câteva oaze de europenism făcute de oameni cu simțul istoriei. Una dintre acestea este FUA - Facultatea Urbanism și Arhitectură, pe numele său oficial, sau, mai colocvial, Școala de Arhitectură, așa cum e vorba și dincoace de Prut. Cunosc de ani buni această facultate cu ocazia unor evenimente educative și culturale, astfel încât să-mi fac o părere despre evoluția sa accelerată din ultima vreme și mai cu seamă din ultimii doi ani, de când sunt și aici profesor.

Situată pe Bulevardul Dacia din sectorul Botanica, al cărui nume vine de la proximitatea Grădinii Botanice, unul din minunatele parcuri ale Chișinăului, facultatea se desfășoară în unul din cele două corpuri aparent identice, construite în anii '60 ai secolului trecut într-un stil modernist incipient, ce încerca să se desprindă de realismul socialist. Curțile interioare, mari și active, polarizează viața interioară, iar amorsa verde către bulevardul aglomerat, un adevărat scuar urban, face la propriu din acest ansamblu o oază de energie creativă.

Săli de curs, ateliere, amfiteatre și aula „Ion Mincu”, un mic muzeu și șirul nesfârșit de expoziții, la care se adaugă o cafenea și o cantină, țin în priză nonstop activitatea în facultate. Centrul de comandă este decanatul unde o mână de oameni tineri și inimoși se îngrijesc de bunul mers al școlii. Decana, Olga Harea, arhitectă cu doctorat la Budapesta și abilitare în urbanism, își împarte timpul între conferințe, cursuri, treburi administrative, proiecte fără să îl negligeze, ca tânără mamă, pe Ilieș, puștiul său de 2,5 ani, o prezență tonică pe coridoarele facultății, completată fiind la butoane de decanul interimar Eugeniu Braguța, dr. conf. univ., prodecana Diana Andronovici, doctorandă în arhitectură, o prezență activă, cvasi-permanentă în școală și în mijlocul studenților care o adoră și care are permanent o soluție la problemele ce, inevitabil, apar.

În biroul său pe care îl împarte cu alți colegi se găsesc, cu calm și o cafea aburindă, strategii, planuri și intenții constructive la provocările învățământului modern de arhitectură. Actorii principali ai acestei școli rămân totuși studenții răsfirați în 4-6 ani de studii la cele 6 programe de studii și 4 departamente ale facultății, de la urbanism, peisagistică, infrastructuri rutiere și instalații la arhitectură și design interior care fac din ea, singura din țară, un univers al învățământului de profil. Am luat un interviu conducerii școlii pentru a detalia cele afirmate mai sus.

Dragoș Ciolacu: Sunteți decana singurei Facultăți de Urbanism și Arhitectură din Republica Moldova. Care este profilul acestei facultăți, ce secții are și cum răspunde cerințelor unei piețe de proiectare în expansiune?

Olga Harea: *Facultatea Urbanism și Arhitectură are un profil aparte în cadrul învățământului superior din Republica Moldova, fiind singura din țară care formează specialiști pentru mai multe direcții esențiale ale mediului construit: arhitectură, urbanism și amenajarea teritoriului, arhitectură peisajeră, design interior, infrastructură rutieră, ingineria instalațiilor pentru construcții, ingineria apelor și ingineria mediului.*

Această structură ne permite să privim mediul construit nu doar prin prisma clădirii, ci și prin relația acesteia cu orașul, infrastructura, spațiul public, peisajul și rețelele tehnico-edilitare. Este un avantaj important, pentru că piața actuală nu mai cere specialiști izolați, ci oameni capabili să înțeleagă proiectul în ansamblu și să lucreze în echipe interdisciplinare.

În ultimii ani, piața de proiectare din Republica Moldova s-a schimbat mult. Există o cerere tot mai mare pentru proiecte bine gândite, pentru documentații urbanistice, pentru reabilitarea spațiilor publice, pentru infrastructură, eficiență energetică, restaurare, amenajări peisagere și design interior. Facultatea încearcă să răspundă acestor cerințe prin actualizarea programelor de studii, prin introducerea instrumentelor digitale în procesul de formare și printr-o legătură mai strânsă cu mediul profesional.

Punem accent pe lucrul aplicat: ateliere de proiectare, proiecte de curs, proiecte de licență, stagii de practică și colaborări cu specialiști din domeniu. În același timp, încurajăm participarea studenților la concursuri profesionale, workshopuri, lecții deschise și întâlniri cu arhitecți, urbanisti, ingineri, designeri și experți din domenii conexe.

Pentru noi este important ca studentul să nu rămână doar la nivel teoretic, ci să înțeleagă cum se construiește un proiect, cum se citește un sit, cum se lucrează cu beneficiarul, cu normativele, cu echipa și cu realitățile din teren. Aceste activități îi ajută pe studenți să vadă mai clar legătura dintre școală și profesie și să-și formeze treptat o atitudine responsabilă față de domeniul ales.

Desigur, sunt încă multe lucruri de îmbunătățit, dar direcția este clară: facultatea trebuie să formeze absolvenți bine pregătiți, ancorați în realitatea profesională și capabili să contribuie responsabil la dezvoltarea localităților din Republica Moldova.

Dragoș Ciolacu: Cu toate că aveți un corp profesoral bine pregătit, apălați și la profesori din afara facultății. De unde provin acești profesori, ce predau și de ce apălați la ei?

Diana Andronovici: *Facultatea Urbanism și Arhitectură are un corp profesoral bine pregătit, format din cadre didactice cu experiență în predare, cercetare și practică profesională. În același timp, domeniile noastre sunt foarte legate de realitatea din teren, de proiectare, de șantier, de administrație publică și de evoluțiile din mediul profesional. De aceea, colaborarea cu specialiști din afara facultății este firească și necesară.*

Apelăm la profesori invitați, arhitecți, urbaniști, ingineri, designeri, specialiști în patrimoniu, peisagiști și cadre universitare din alte instituții, atât din Republica Moldova, cât și din străinătate.

Ei sunt implicați în funcție de necesitățile programelor de studii și contribuie prin lecții deschise, workshopuri, ateliere de proiectare, jurizări, consultări profesionale sau cursuri specializate.

Acești specialiști aduc în fața studenților experiențe directe din profesie și îi ajută să înțeleagă mai bine ce înseamnă activitatea dincolo de sala de curs: cum se dezvoltă un proiect, cum se lucrează cu beneficiarul, cum se aplică normativele, cum se colaborează în echipă și cum se răspunde cerințelor reale ale pieței.

Nu apelăm la profesori din afara facultății pentru a înlocui expertiza internă, ci pentru a o completa. Este o practică firească într-o facultate care pregătește specialiști pentru domenii complexe și care trebuie să rămână conectată la mediul profesional.

Aceste colaborări aduc un plus de deschidere pentru studenți și contribuie la consolidarea relațiilor facultății cu profesioniști, instituții publice, birouri de proiectare și universități partenere.

Dragoș Ciolacu: Am văzut studenți străini în facultate. Care este statutul lor și de unde vin?

Olga Harea: *Da, avem studenți străini în facultate, în special la programele de Arhitectură și Urbanism. Majoritatea provin din România, iar un număr mai mic de studenți vin din Israel și Turcia. Nu vorbim încă despre un număr foarte mare - sunt aproximativ 50 de studenți - dar prezența lor este importantă pentru noi. Studenții din România se integrează firesc, având aceeași limbă de studiu. Cei din Israel și Turcia urmează, de regulă, un an pregătitor pentru studierea limbii române, după care sunt înmatriculați la programele de studii.*

Pentru facultate, acești studenți aduc un plus de deschidere, pentru că vin cu experiențe diferite și cu alte moduri de a privi orașul, arhitectura și spațiul construit.

Ne-am dori să fim mai atractivi și pentru alți studenți internaționali, inclusiv pentru mobilități academice de scurtă durată. Însă trebuie să fim realiști: în prezent, nu avem programe de studii predate în limba engleză. Din această cauză, pentru studenții care nu cunosc limba română este dificil să vină la noi, inclusiv prin mobilități Erasmus sau alte schimburi academice.

Este un aspect asupra căruia va trebui să lucrăm în viitor. Dacă vrem să fim mai prezenți în circuitul internațional al mobilităților academice, va fi necesar să dezvoltăm treptat discipline, module sau activități educaționale în limba engleză.

Pentru noi, internaționalizarea nu înseamnă doar numărul studenților străini, ci și calitatea schimbului academic. Prezența acestor studenți îi ajută și pe studenții noștri să vadă lucrurile mai larg, să compare experiențe și să înțeleagă că arhitectura și urbanismul se construiesc prin dialog, cultură și colaborare.

De câțiva ani clădirea se reabilitează, pe segmente, ca să nu afecteze fluenta didactică și rezultatele se văd - ateliere modernizate, dotări noi în laboratoare, amfiteatre spațioase și generoasa aulă „Ion Mincu” în care se țin examenele de licență. Fiind perioada în care se susțin proiectele de diplomă, am făcut parte dintr-o comisie de examinare, un eveniment foarte bine organizat, riguros și transparent, totodată, pe măsura importanței în viața fiecărui student. Imaginile ce însoțesc acest articol sunt de la ultima ediție a licenței.

Dar dincolo de clădire, dotări și programe, ceea ce personalizează școala de la Chișinău este o anumită stare de spirit. Există aici un entuziasm care nu se evaporă după primii ani de facultate, ci se păstrează până la sfârșit și chiar după, dublat de o abordare matură a profesiei, susținută de vocație.

O DECIZIE ÎNȚELEAPTĂ

„ȘCOALĂ DE VARĂ LA NOI ÎN ȘCOALĂ | SIBIU 2026”

DE MIRCEA ȚIBULEAC

Am vizitat ieri Școala, însoțit de aparatul de fotografiat, obișnuitul meu partener în asemenea situații, curios să văd dacă lucrurile se desfășoară așa cum ne-am închipuit noi, cei de la Uniunea Arhitecților din România, atunci când am răspuns prompt solicitării Școlii, după ce am aflat că un sprijin financiar ar fi binevenit în acest caz.

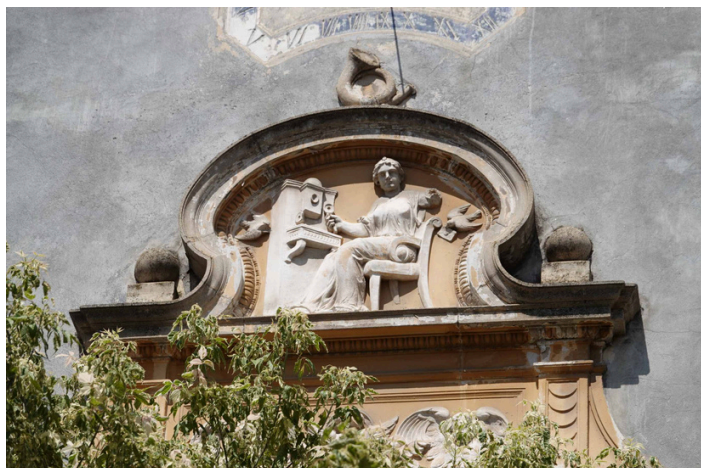
Înainte de a intra în subiect, mi se pare că ar merita să explic titlul articolului. Când am numit decizia de a organiza o școală de vară chiar în spațiul Școlii drept una înțeleaptă, nu am avut în vedere neapărat decizia noastră, a partenerilor: Muzeul Național Brukenthal, Uniunea Arhitecților din România și Ordinul Arhitecților din România, Filiala Sibiu-Vâlcea. Ideea mi-a venit instantaneu când am aflat, din interviul pe care i l-am luat doamnei lect. dr. arh. Liliana Cazacu, directorul Extensiei Universitare Sibiu a Universității de Arhitectură și Urbanism „Ion Mincu” din București, cui i se datorează ideea inițială.

Ideea au avut-o studenții de la Secția de Restaurare-Reabilitare. Ea s-a conturat pornind de la o situație concretă aflată permanent în fața lor: starea avansată de degradare a Palatului Poștelor din str. Mitropoliei nr. 14, etajul 1.

O parte dintre ei sunt din afara Sibiului și, pentru că oricum își plătesc cazarea și pe perioada vacanței de vară, au considerat înțelept să rămână în Școală pentru a învăța practic, hands-on, cum sunt abordate anumite lucrări din procesul de restaurare și reabilitare a unui monument.

Doreau să lucreze chiar în spațiul în care învață, un spațiu care le oferă din belșug subiecte de abordat și pe care le au permanent sub ochi încă de când s-au mutat aici. La fața locului, am constatat că acesta se pretează perfect desfășurării unui proces de învățământ cu profil de arhitectură. Atelierele practice de tip hands-on, precum și prelegerile care le vor însoți, urmăresc promovarea protejării patrimoniului construit printr-o mai bună înțelegere a valorilor sale istorice și arhitecturale, precum și a tehnicilor constructive și a materialelor specifice.

În completare, voi prelua fragmente din textul pe care organizatorii l-au folosit în formularea anunțului. Pe cât posibil, îl voi ilustra cu imagini realizate la fața locului.

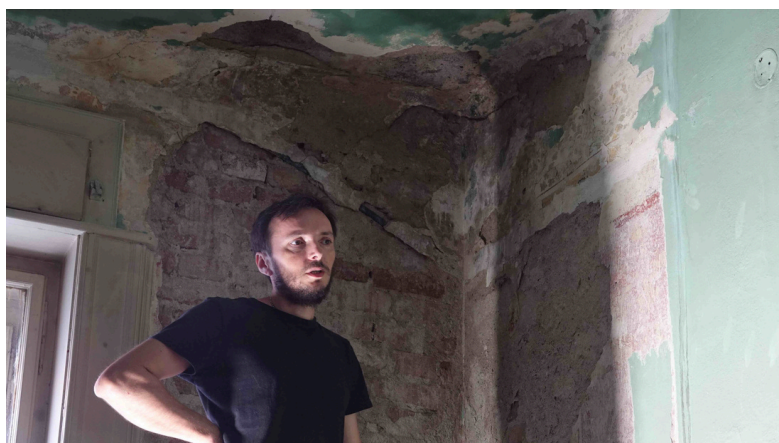
Obiective: Participarea la Școala de vară organizată de Extensia universitară Sibiu a Universității de Arhitectură și Urbanism „Ion Mincu” din București oferă oportunitatea de a experimenta nemijlocit lucrul practic pe un monument istoric ridicat la începutul secolului XX.

Program: Pe parcursul a 6 zile vom învăța, lucrând în echipe, modalități corecte de abordare a reabilitării unor elemente componente ale imobilului monument istoric. Vom învăța despre materiale, despre tehnici de construire și despre modalități de reabilitare a elementelor degradate:

- atelier **Modul fereastră:** vom repara o fereastră istorică veche de 122 de ani, care păstrează încă sistemul original de închidere cu feronerie de alamă, precum și sistemul original de umbrire cu jaluzele din lamele de lemn pe elemente de glisare metalice.

- atelier **Tencuieli și zugrăveli ornamentale**: vom scoate la lumină zugrăveala decorativă de sub straturile mai noi care o acoperă și vom stabiliza marginile tencuielilor în zonele în care infiltrațiile de apă au dus la desprinderi și pierderi de material.

Echipa de îndrumare:

- conf. dr. arhitect **Liviu Gligor**, specialist atestat de Ministerul Culturii în protejarea monumentelor istorice
- **Ioan Brai**, restaurator de metal în cadrul Muzeului Național Brukenthal
- **Mihály Ferenc**, restaurator de lemn, specialist atestat de Ministerul Culturii
- **Vlad Ilie Hasna**, restaurator pictură murală

Pe lângă îndrumătorii atelierelor practice sunt anunțați o serie de invitați care vor susține prelegeri pe diverse subiecte relevante pentru domeniul protejării patrimoniului.

Interesant de reținut este faptul că, printre participanți, în afara studenților, s-au înscris și patru elevi aflați în ultimii ani de liceu, care cochetează cu ideea de a deveni arhitecți. Acest lucru se datorează întâlnirilor pe care Liviu Gligor le are în cadrul sesiunilor de îndrumare profesională pe care le organizează în unele licee sibiene. Unde puteau afla mai bine tainele profesiei și pasiunea pentru salvarea patrimoniului decât aici?

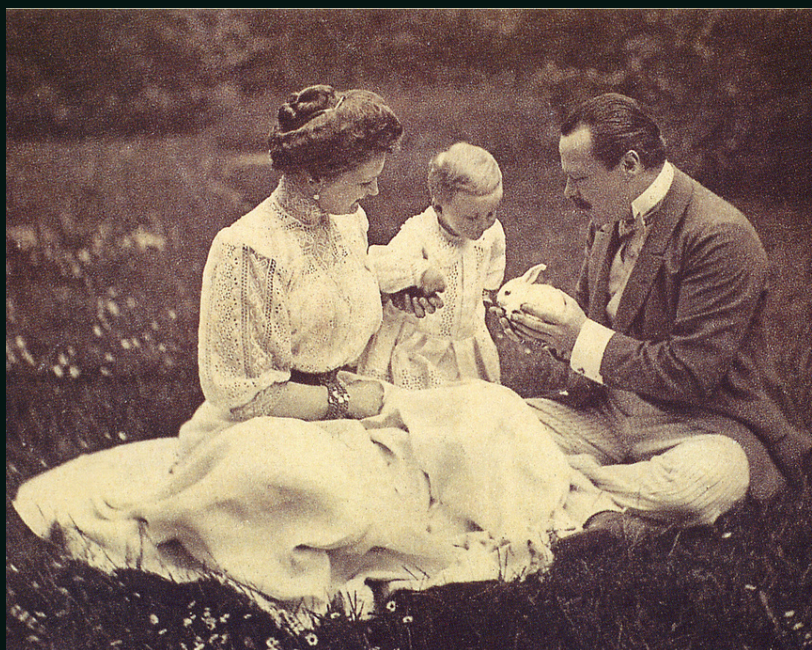
Acest lucru nu m-a surprins, deoarece am găzduit și noi, la sediu, asemenea întâlniri. Ceea ce m-a uimit, în schimb, a fost să aflu că sunt înscriși și trei arhitecți, unul dintre ei venind tocmai din Râmnicu Vâlcea.

Aceste informații și imaginile cu care am plecat de la descinderea mea în acest obiectiv au stat la baza ideii mele de a declara „ȘCOALĂ DE VARĂ LA NOI ÎN ȘCOALĂ | SIBIU 2026” drept, fără îndoială, **o decizie înțeleaptă!**

AFACEREA OLBRICH

O poveste cu prințese, cu moarte, renaștere și arhitectură

„Es war einmal...” scrie pe frontonul căsuței construite pentru prințesa Elisabeth, fetița de șapte ani a Marelui Duce von Hesse bei Rheinland, în grădina palatului Wolfsgarten, lângă Darmstadt. ... „Căsuță construită anume pentru mine în 1902 de domnul Joseph Maria Olbrich.” Era în manieră Jugendstil, gândită pentru joaca copiilor, cu un salon spațios și dependințe echipate modern, cu amenajări interioare și exterioare concepute integral de același arhitect, cu pergolă, țestoasă în grădină și porumbei aurii pe stâlpii gardului. Avea 1,90 m înălțime liberă la interior, ceea ce înseamnă, judecând după dimensiunile de atunci, o reducere pentru copii cam la 60%. Un an s-a jucat fata acolo, apoi a murit de tifos în 1903, conform blestemului familiei.

Familia marelui duce von Hesse bei Rheinland în 1908

Căsuța proiectată în 1901 pentru mica prințesă Elisabeth von Hesse și desenul arhitectului Joseph Maria Olbrich – filă din agenda lui de schițe.

Ernst Ludwig, Großherzog von Hesse und bei Rhein - Ernie, între noi - era nepotul reginei Victoria a Marii Britanii. Acolo, la bunica, a cunoscut el încă din copilărie mediul generat de Arts and Crafts. Când avea doi ani, a cunoscut pentru prima dată moartea, odată cu cea accidentală a fratelui său, în timp ce se jucau. La zece ani i-au murit alți parteneri de joacă, sora și mama. De atunci, morțile în familie l-au urmărit și odată cu ele spaima de a muri singur. Era un om cu carieră militară și cu o viață activă - la unul din divorțuri i-au fost invocate oarece relații homosexuale din tinerețe. Apoi, în fel și chip, i-au murit toți copiii, în epidemii și accidente. Era un om trist care, în ciuda puterii sale politice, nu se mai simțea bine decât în lumea artei.

Locuințele artiștilor, arhitect Joseph Maria Olbrich, prezentate ca exponatela prima expoziție a Coloniei Artiștilor: Kleines Glückert Haus și großes Glückert Haus proiectate de Olbrich. În dreapta, casa proiectată de Behrens.

În 1899, ducele a inițiat la Darmstadt, pe Mathildenhöhe, un proiect cultural, o colonie de artiști progresiști, care visau să reinventeze arhitectura pentru oameni. Singurul arhitect printre șase celebriități ale artei noi era tânărul Joseph Maria Olbrich. Cu toții urmau să regenereze arhitectura după ruperea de istoricism, unind-o cu artele și cu meșteșugul, pe principiile Arts and Crafts și Wiener Secession, pentru a obține opera de artă totală. Gesamtkunstwerk era termenul lui Richard Wagner. Asociată câștigurilor tehnice, ea avea să le facă oamenilor viața mai frumoasă și asociată unei gândiri economice moderne, avea să impulsioneze progresul societății. „Să înflorească landul meu Hesse, și în el arta”, spusese marele duce. Evenimentul nu însemna, deci, doar visul unei noi estetici integrate, ci și o nouă conștiință a arhitecturii, cu asumată responsabilitate socială. Și asta făcea ca organizarea unui eveniment cu o astfel de temă să constituie o disidență politică și un act de curaj - chiar și în acea cvasi izolare provincială. Noroc că împăratul avea alte probleme.

Primul eveniment de pe Mathildenhöhe, expoziția din 1901 numită „Un document al artei germane”, a fost un dezastru financiar, dar un moment de glorie a arhitecturii ca artă și fapt social. El a catapultat Darmstadt, Jugendstil, pe Olbrich, gândirea și creația liberă, în lumina rampei. Așa că Ernie a continuat să investească, perdant și nobil dezinteresat, în acel viitor în care credeau cu toții. S-a născut astfel acolo o splendidă variantă de modernitate.

Clădirea cu atelierele artiștilor,
numită Ernst Ludwig Haus, în 1901

Ernst Ludwig Haus în 2013

După zece ani de carieră intensă, Olbrich a murit de-o leucemie galopantă la patruzeci de ani, la trei săptămâni după nașterea primei lui fetițe. Și lui Ernst Ludwig au continuat să-i moară toți apropiații. Au murit și celebrele lui surori (tristă celebritate!): Alix von Hesse, devenită țarina Alexandra Feodorovna, împușcată cu Nicki al ei și toți copiii lor la Yekaterinenburg și Elisabeth von Hesse, și ea o Feodorovna Romanov prin căsătorie, îngropată de vie, tot de bolșevici, în 1918. (Înainte de a muri, în groapă, a mai reușit să-i panseze băiețelului ei rana de la cap.) Tot în 1918, guvernul de la Weimar i-a abolit lui Ernst Ludwig titlul nobiliar. El le-a supraviețuit tuturor evenimentelor și a murit în 1937. Singur.

PRIMĂVERI REGENERATOARE

Povestea continuă.

Numărul 1 al revistei *Ver Sacrum* (*Primăvara sacră*) anunțase la Viena că primăvara lui 1898 va fi cea a renașterii artelor din cenușa eclectismului. Arhitectura își va regăsi vitalitatea organică, precum natura primăvara. Numele revistei provenea de la ritualul religios *ver sacrum*, pe care unele triburi italice preromane îl țineau în fiecare martie și aprilie în numele generației nou-născute.

A fost și anul în care Olbrich construisese primul cub alb al lumii moderne: Wiener Secession. Și clădirea, dar și arhitectul erau încununăți cu lauri apollinici. Clădirea era un templu al libertății artelor, iar autorul ei era profetul viitorului liber al arhitecturii. Așa l-a cunoscut Ernst Ludwig, care vizita adesea Viena culturală.

Ca urmare, în primăvara anului următor, 1899, Ernie l-a invitat pe Joseph la Darmstadt și a început proiectarea ansamblului. Într-un montaj spontan și informal, se prefigura un eveniment de-o mare originalitate, total diferit de regia artificială a celor oficiale în Germania imperială.

După încă un an, în primăvara lui 1900, la 24 martie, s-a pus fundația pavilionului central din colonie, numit Ernst Ludwig, în care funcționau atelierele artiștilor. Pe frontispiciul ei era inscripționat un motto mistico-expresionist: „*Lumea lui să o prezinte artistul, cea care n-a fost niciodată, și nici vreodată nu va fi*”. Cât despre construcția propriu zisă, arhitectul ei, Olbrich, spunea: „*e o casă a muncii, în același timp atelier de artist și atelier de meșteșugar, unde artistul va avea asigurat suportul meșteșugului, iar meșteșugarul libertatea purificatoare a artei, până când amândouă se vor contopi, ca odinioară, într-o singură persoană*”.

Și tot sub semnul primăverii s-a deschis prima expoziție, în mai 1901.

Peter Behrens a fost cel care, în felul lui de neamț riguros și hotărât, a regizat un ceremonial de inaugurare simbolic, nietschean, solemn și cam monumentalist. Pe treptele pavilionului Ernst Ludwig, o preoteasă purta semnul (Das Zeichen) care avea să aducă lumii o nouă viață: cristalul. Se poate spune că, pe treptele templului de pe acropolă, apollinicul și dyonisiacul se uneau în Kunstwollen și creau Cristalul, cam cum grăise Zarathustra. („Aceasta este dimineața mea, ziua mea începe: ridică-te acum, ridică-te, măreață amiază!”) Cristalul era simbolul operei totale, sublimat precum cristalul din carbon. Ea avea puterea să transforme viața oamenilor în artă. Iar ei, artiștii, creatorii, erau înalții preoți în slujba frumuseții integrate a arhitecturii și a puterii ei de transformare. Cele două statui de la intrare erau *Frumusețea* și *Puterea*.

*Intrarea la ateliere e străjuită de
sculpturile Puterea și Frumusețea, de
Ludwig Habich*

Exponatele erau casa Ernst Ludwig și casele artiștilor, cu interioarele lor. Cu ele promova Olbrich un nou mod de a privi arhitectura - democratic și firesc.

În spirit optimist și relaxat, Olbrich s-a prezentat cu o arhitectură simplă și confortabilă, funcțională, distinsă și personalizată. Era o arhitectură menită să confere stil atât vieții familiilor mic burgheze, cât și noii clase a lucrătorilor din industrie. A creat condiții de existență care includeau dreptul egal la confort. Prin estetizare, locuirea și viața deveneau și ele operă de artă totală. Geamăn intelectual al lui Ernie, nici unul nu știa că vor urma crunte războaie și crize, care vor spulbera orice iluzie de umanizare a vieții prin artă, iar pe ei, vinovați de a se fi născut prea devreme, îi vor împinge uuușurel într-un colț al istoriei.

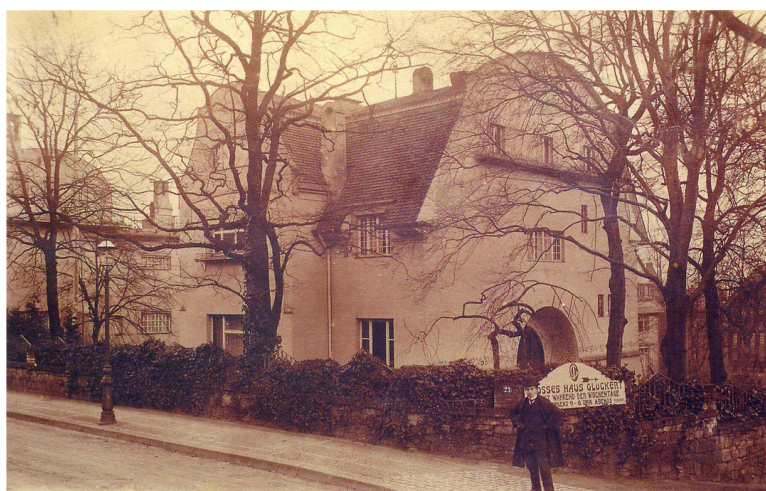
Olbrich Haus în 1901

Portița casei Olbrich și un felinar de grădină

Olbrich a conceput totul, începând de la master-plan, amenajarea spațiului public și peisagistica grădinilor - organizări non-ierarhice, unde se simțea școala lui Camillo Sitte. A făcut din orice detaliu de viață o temă de design și le-a integrat, că era iedera sau sculptura sau mici surprize precum cutia de scrisori sau micul Kasperle de pe porțiță. De la volumetriile caselor de artiști cu incredibila lor varietate de acoperișuri, trecând prin plinul alb al fațadelor și detaliile grațioase, de la funcționalitatea interioară, dulapurile înzidite, sfeșnice, tacâmuri, până la fața de masă, lupa și hârtia de corespondență, niciodată nu se repeta nimic. Era „o casă pentru omul viitorului, clădită din munca liberă a familiei... degajată de opresiuni religioase și prejudecăți sociale, alcătuind o nouă societate - a științei și frumuseții”, spunea un critic al vremii.

Groβes Glöckert Haus în 1908

Intrarea la casa mare Glöckert

Olbrich a mai strălucit la Darmstadt nouă ani, adică până când s-a stins, la propriu și la figurat, prin grija conjugată a blestemului Von Hesse și a criticii. Dar nu în același timp. Memoria i-a fost secerată câțiva ani mai târziu, când critica s-a deșteptat, în modernism. Deocamdată, în 1908, Olbrich a murit în plină glorie, pe când marea parte a contemporaneității îi recunoștea geniul. Și Otto Wagner îi scria văduvei lui: „Gloata e din păcate atât de oarbă, încât nu va înțelege niciodată ce se mai putea aștepta de la el”. Dar, în acea lume, și criticii îi era îngăduit să fie diversă, așa că, la Viena, cetatea nevrozelor super-rafinată, acidul Karl Kraus apucase să scrie: „Dacă într-adevăr, «cultura» va pleca la Darmstadt, atunci va dispărea, în fine, din Austria”. Și asta se întâmpla în orașul în care, pe clădirea Secession, tocmai se scrisese: Artei, libertatea sa. Ironia Vienei!

Olbrich a murit cu două luni înainte ca Loos să fi citit public *Ornament și crimă*. Norocul lui: ce rușine i-ar fi fost să fi aflat că era un primitiv, un papuaș, un troglodit.

La drept vorbind, după câte ornamente a inventat, mare noroc a avut că n-a fost executat post-mortem, ca un criminal ce-a fost. Să zică mersi că în noua lume galopant desfigurată după război nu mai era timp pentru el.

detalii intrare la groβes Glöckert Haus

CÂND ORNAMENTUL NU ERA O CRIMĂ...

... viața risca să fie mai frumoasă. Bogăția de idei nu era indisolubil legată de sărăcia formelor. Nici talentul, fantezia, ușurința creației, expresivitatea, încă nu erau de rușine. Dimpotrivă, pentru geniul lui fascinant, Olbrich fusese până atunci admirat, iubit, premiat. Așa că nu e de mirare că, în naivitatea lui, n-a înțeles de la început cât rău făcea el omenirii. Prin curbele lui aeriene și decorațiile din vârful penitei, el credea că aduce bucurie oamenilor. Le făcea mici declarații de dragoste. Le crea iluzia fericirii. Dar critica a hotărât că oamenilor din secolul XX - cel stenic, dragostea le făcea rău și fericirea le-o vor aduce prefabricatele. Că talentul, munca și dragostea de oameni ale lui Olbrich stătuseră în calea progresului, prin decorația practică cu bună știință și în mod repetat. Cu ornamentul a subminat economia, l-a exploatat pe muncitor, a umflat artificial prețul locuirii, a risipit forța de muncă, sănătate, materiale și capital. Prin urmare, pentru faptele lui decorative, el a fost condamnat la uitare.

Behrenns Haus în 1903

În 2013

În al zecelea an de carieră, Olbrich a înțeles totuși ceva și a întors macazul, atât cât l-a lăsat talentul. S-a delimitat de Jugendstil. Nu era să insiste, după ce i s-a arătat linia cea dreaptă - și la propriu, și la figurat. Era doar și el un artist, care crea pentru oameni și voia să fie iubit. Ce n-a înțeles el era că între critici și oameni era deja o diferență. Ceva avea să adâncească diferența până la prăpastie și acel ceva avea să se numească ideologie. Se cerea oare, ca arhitect, să fii iubit de oameni sau de critici? Dar asta era o altă problemă care tocmai se năștea, iar el nu le-a mai apucat dezvoltarea.

Bref, critica n-a conținut nici până azi să-l aplaude pentru felul în care, de prin 1907, când s-a luminat, a început el să-și urâtească arhitectura. Și-a urățit-o la pavilionul de expoziții, apoi și-a mai revenit.

Tot ceea ce la casele artiștilor și la Ernst Ludwig Haus părea să plutească, acum atârna mai greu. Decorațiile, care înainte de-a dreptul susțineau casele, au lăsat în locul lor o tectonică neterminată, frustrată. Au început a fi înlocuite cu „calitatea materialelor” și cu basoreliefuri. Fațadele, odată albe, cu suprafețe atât de fine încât păreau să alunece unele pe lângă altele, erau acum gri, viguroase, dar banale. („...pereți, scrisese Olbrich înainte, *albi și strălucitori, sacri și puri*”...) Acoperișul, altădată un spectacol de inventivitate și virtuozitate, era acum trist, sec și obișnuit.

Detalii intrare la großes Glückert Haus și la Deiters Haus

Dar ce succes! Era drumul spre modernism! El ducea - ca să vezi! - taman prin neoclasicism, stilul acela rigid împotriva căruia pornise revoluția. Dar neoclasicismul a fost doar o soluție de urgență, adoptată în grabă de Olbrich, când Jugendstil trebuia înlăturat. Ce am observat eu, în recenta mea vizita extinsă pe Mathildenhöhe, a fost că majoritatea vizitatorilor ignorau clădirea expoziției și mergeau glonț la biserica rusească, cea împodobită și colorată. Nimic nou în această diferență dintre oameni și critici. Totuși, capela ortodoxă n-are nimic comun cu situl și modernitatea lui, a rămas doar integrată coloniei. Fusesse construită înainte, în 1897, de către cumnatul Nicolai al II-lea al Rusiei, pentru a sluji cu ocazia vizitelor la rude. Arhitectul fusese Léon Benois, bunicul lui Peter Ustinov.

În 1908 a apărut Hochzeitsturm, prilejuit de căsătoria prietenului lui Ernst Ludwig von Hesse cu prințesa Leonor de Solms-Hohensolms-Lich. E un campanil distins și strălucitor, un alt exponat, din nou viu și original. E chiar expresionist avant la lettre. Olbrich se explică: „Dintr-un haos de idei, dintr-un ghem de direcții intuitive, așa a apărut turnul. Am abordat tema cu inima și când trăirea interioară a devenit inteligibilă, mai sonoră decât rațiunea și conștiința, atunci am căpătat și curajul de a exterioriza ceea ce simțeam”.

Kleines Glückert Haus în 1901 și în 2013

BRANDURI ȘI MĂRCI ÎNREGISTRATE

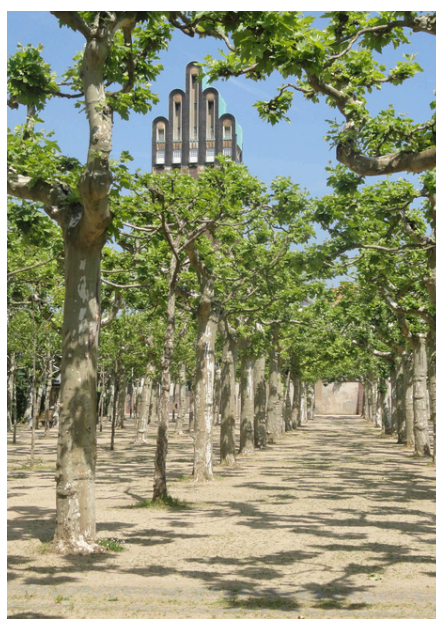
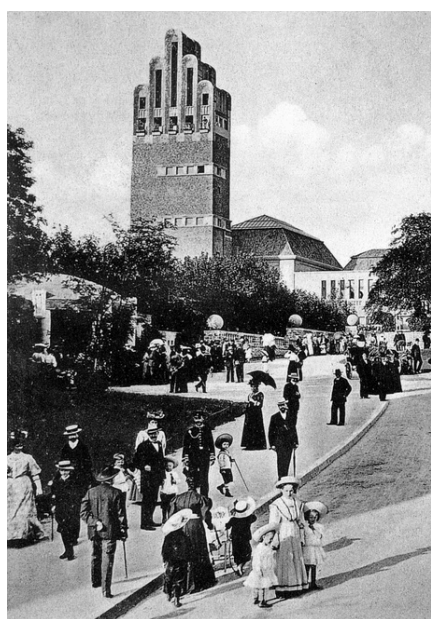
N-au fost singurele lucruri avant la lettre din creația lui Olbrich. Deși n-a practicat anorexia formală, Olbrich a fost mult mai modern decât se recunoaște. A fost chiar unul din cei mai vizionari precursori ai modernismului - în ceea ce acesta a avut bun.

Dar slăbiciunile omenești și prejudecățile modernismului au colaborat ca asupra lui Ernie și Joseph să se aștearnă o tolerantă uitare. Astfel, de inovațiile create de Joseph și susținute de Ernie s-au putut lega mai târziu alte nume.

Detaliu la Kleines Glückert Haus

Chiar turnul căsătoriei îl atestă ca arhitect înaintea timpului său. A fost prima piesă a expresionismului, creată în răgazul în care arhitectura - după eliberarea de sub dogma clasicistă și până la intrarea ei sub jugul austerității moderniste - a mai respirat puțină libertate. De altfel, expresioniștii Taut și Mendelsohn îl admirau public pe Olbrich. Dar istoria arhitecturii omite faptul că Hochzeitsturm a apărut în 1908, șase ani înaintea pavilionului de sticlă a lui Taut și nouă înaintea turnului lui Mendelsohn. A lui Olbrich avea și primele ferestre pe colț - semnul de recunoaștere a modernismului.

Imagine de la deschiderea expoziției din 1908 și plantația de platani proiectată de Olbrich în 1904, văzută în 2013. În zare, Turnul Nunții.

Simbolul cristalului, introdus în ceremonialul deschiderii primei expoziții de la Darmstadt, a fost preluat peste ani de Bruno Taut ca Stadtkrone. Și, în fond, ansamblul de pe Mathildenhöhe nu fusese o Stadtkrone?

Fusese primul ansamblu-model de arhitectură progresistă al modernității, un fel de Weißenhof avant la lettre, dar centrat pe conceptul de Gesamtkunstwerk și cu un singur arhitect.

Apoi, proiectul de teatru de pe Mathildenhöhe nu era o înscriere în dinamica transformatoare a expresionismului, înaintea lui Van de Velde?

Olbrich a anticipat cu douăzeci și unu de ani mașina de locuit a lui Le Corbusier. Astfel își descria el în 1900 interiorul unui atelier: *„Forma exterioară izbucnește din funcțiile interiorului. Cu lumina care cade din față și din cele două laterale, cu spațiile necesare rechizitelor, garderobei și încălzirii, întregul obiect este o mașină ce corespunde tuturor nevoilor artistului”*. Iar în 1906 își exprima laconic credoul: *„Casa devine o mașină”*.

Tot cu mult timp înaintea moderniştilor a construit el primul cub alb - clădirea Secession. Aici avea să-și arate și marea lui lacună: nu credea că funcționalitatea și ornamentul se exclud. Pe urmă a construit alte cuburi albe, pe Mathildenhöhe, pe care le-a alterat prin adăugare, frângere sau înălțare. Exteriorul se retrăgea sau se deschidea, după cum dictau funcțiunile interiorului. Și nicio fațadă nu era secundară.

A construit, înaintea lui Frank Lloyd Wright, primul acoperiș cu pante foarte mici, ce se percepeau ca aproape plane.

Alte câteva "crime" ale lui Olbrich la Deiters Haus, Ernst Ludwig Haus și Olbrich Haus.

Behrens figurează în memoria profesiei ca inițiator și primul profesionist în corporate design. Și totuși, înaintea lui, Olbrich a proiectat caroserii de limuzine pentru fabrica Opel, iar pentru firma de textile Stade a conceput reclame, cataloage, agende, flyere, cărți de vizită. Împreună cu inspiratul și inteligentul Ernst Ludwig, a introdus modelul Arts and Crafts în Germania, înainte ca Hermann Muthesius să fi publicat *„Das englische Haus”*.

Au promovat sinteza dintre arhitectură, design, tehnică și economie, ca strategie în progresul societății, înainte ca ea să constituie programul Werkbund.

Olbrich n-a fost un reformator urban și social bântuit de socialism, dar a fost un estetik și un critic care a oferit alternative. Locuințele model pentru muncitorii de la Opel aveau, în locul clasicei bucătării închise cu loc de luat masa, o bucătărie mică, legată de livingul spațios.

Tot cu douăzeci și unu de ani, dar înaintea lui Gropius, 1898, Olbrich a scris un text prin care îndemna arhitecții să se întoarcă la meșteșug. *„Să alcătuim o nouă breaslă!”*, spunea el. Și iată proclamația Bauhaus de la Weimar, din 1919: *„Să creăm o nouă breaslă de creatori, fără aroganta distincție dintre artiști și meșteșugari. Împreună să creăm construcția viitorului, în care arhitectura va îmbrățișa sculptura și arhitectura, care din mâinile a milioane de muncitori se va înălța la cer, precum cristalul - simbol al unei noi credințe”*.

În fine, în anii de decadență ai începutului de secol XX, Ernie și Olbrich încercau să remodeleze lumea printr-o nouă arhitectură, artă și „gute Form”. Cercetarea începutului de secol XXI încearcă și ea să-i descopere arhitecturii, în alchimia ei, aceeași capacitate transformatoare.

Chestiunea în discuție rămâne cea despre „gute Form”.

A fost odată un arhitect, care a identificat o importantă lege a istoriei culturii, anume aceea că anumite lucruri nu-și găsesc locul decât în anumite momente ale istoriei. Ornamentul, de exemplu, nu și-a găsit locul printre oameni decât în trecut. Azi - spunea el în 1908 - ornamentul reprezintă o încălcare a acestei legi, prin urmare e o infracțiune. Dar și vremea lui Loos ... a fost odată.

Casă în București, pe str. Paris sau Jugendstilul românesc.

Azi - în 2013 - când nu mai face nimeni criză de ficat la historicismul de pe Ring și arhitectura aspiră să se regenereze, în ce moment al istoriei ne aflăm? Și de ce e valabilă legea adecvării ornamentului doar în arhitectură? Sau să înțeleg că toți tinerii cu cercei pe te miri unde, toate fetițele cu fundițe și doamnele cu brățări, coliere și inele, precum și bijuterii sunt toți niște degenerați, boșimani și infractori?

Și a mai existat un arhitect cu un talent prodigios, cu o fantezie debordantă și o creativitate inepuizabilă. El a creat o grandioasă panoramă de idei și proiecte care ofereau o alternativă a arhitecturii moderne ca artă de a trăi. E de reflectat.

Din grabă, fiindcă avea multe de făcut, cercetarea și experimentele lui mai conțineau ambiguități și contradicții - sever sancționate de moderniști. Dar nici măcar postmodernismul nu și-a amintit de el.

Avea capacitatea de a concepe formele în sens contextual, personalizat și adecvat. Dar moderniștii l-au sancționat că n-a redus totul ca ei, la un numitor comun universal.

Prin fiecare detaliu și-a completat conceptul de Gesamtkunstwerk, obținând estetizarea vieții. Dar istoria arhitecturii moderne l-a condamnat pentru crima de a fi ornamentat viața.

Eu, cât am putut într-un articol, am vrut să prezint geniul lui Erich Maria Olbrich ca operă totală. Mi s-a părut că e potrivit azi, când recunoaștem că ne lipsește arta de a trăi frumos.

Personajele povestirii: Joseph Maria Olbrich, Peter Behrens și Ernst Ludwig von Hesse

AMINTIRI ÎN ORDINE

25 DE ANI DE ORDIN AL ARHITECȚILOR DIN ROMÂNIA

DE LA IDEI LA NUMERE, DE LA PERCEPȚIE LA MĂSURĂTORI

Bineînțeles că aceste amintiri nu sunt nici exhaustive și nici garantat obiective. Nu îmi propun așa ceva. Încerc să povestesc câteva momente care îmi par definitorii pentru tot parcursul de până acum al ordinului. Așa cum am spus de foarte multe ori, cel mai îndreptățit să scrie o cronică completă a ordinului este Iulian Țepure, administratorul care a petrecut toți acești 25 de ani în cabina de comandă a organizației. Încă nu am reușit să îl conving, dar poate că se va întâmpla totuși așa ceva. Dacă ar fi să îl descriu pe Iulian ar trebui să folosesc cel puțin următoarele cuvinte cheie: seriozitate garantată, umor din orice și hărnicie ca viciu. M-am gândit să nu mă refer la persoane în amintirile mele despre ordin. Personalul principal e întreaga organizație și vreau să descriu atmosfera, acțiunile. Dacă ar fi să mă refer la oameni aş avea nevoie de o întreagă enciclopedie și precis aş nedreptăți pe mulți pe care aş uita să îi menționez. Poste că nu fac bine, caz în care sper ca altcineva să scrie despre oamenii din organizație. Cu Iulian Țepure fac o excepție pomenindu-l. E tocmai pentru că a trăit și văzut atât de multe încât el ar trebui să scrie. Poate că ar fi mai ușor să îl intervievez cineva? Până la cronică lui Iulian, eu îmi continui poveștile pentru BIUAR.

Avem un ordin, cum funcționează el? Filialele formate în toată țara au trecut prin perioada de angajare de personal, pentru a funcționa. Unii au ales persoane prin concurs, pentru cele câteva posturi din secretariate. Unii un considerat că un secretar executiv este o persoană care face cafele și răspunde la telefon înainte de a face legătura cu președintele, o nouă specie foarte importantă, dar fără o fișă a postului prea clară. Totul trebuia inventat. Au început tot felul de interpretări ale funcționării și rolurilor.

Îmi aduc aminte că, deși aveam o siglă unică, aceasta a fost reinterpretată grafic în tot felul de moduri, până când, după vreo zece ani, am decis să trecem la un manual de identitate vizuală care pare a fi mult mai clar și respectat și în prezent. La filiala București a apărut, la sediul organizat la parterul Universității „Ion Mincu”, un turcoaz parcă mentolat. Prin țară, mai mulți entuziaști și-au adus contribuția desenând fel de fel de alternative pentru semnalistica ordinului. Cultura organizației era în formare. Eram cu toții mult mai mult reactivi la ceea ce se întâmpla în lumea construirii decât să fim consecvenți unor proiecte angajate pe termen lung, dar era firesc. S-a discutat enorm despre ce ar trebui să facem, simțeam că suntem când pompieri, când ambulanță. Secretariatul de la București era parcă un call center la care sunau filialele pentru a întreba cum se interpretează cutare prevedere. Nu primeau de fiecare dată același răspuns.

Ședințele de consilii și colegii directoare erau greu de programat ca subiecte și mult mai greu de ținut sub control și prezidat astfel încât să putem parcurge, în timpul avut la dispoziție, toate punctele propuse. Mulți dintre participanții la ședințe simțeau nevoia să se pronunțe pe toate temele discutate sau chiar să aducă în atenție teme noi, care nu făceau parte din programul anunțat. Lecturarea materialelor suport, care precedau ședințele, era departe de a deveni un obicei sau chiar o obligație pentru participanți. Procesele verbale arătau ca stenogramele și unii dintre cei care au spus ceva în ședință, chiar dacă nu a fost ceva important care să producă un efect, erau revoltați că nu își regăsesc cuvintele în rezumatele discuțiilor.

Aveam nevoie de modele și de multă convergență și am început să le găsim la Consiliul Arhitecților din Europa, unde eram acceptați ca invitați, încă dinainte de aderarea la Uniunea Europeană. Mai mulți oameni din ordin au început să ia parte la întâlnirile grupurilor de lucru de la Bruxelles, pe diverse teme și astfel am înțeles foarte multe despre cum se pregătește o strategie, cum se organizează o echipă pentru o tematică și cum se conduc discuțiile de lucru. Am adoptat la ordin metoda grupurilor de lucru și a proiectelor tematice, care s-a dezvoltat și funcționează și acum.

Tot la Bruxelles am găsit mai multe forme ale politicilor pentru arhitectură din diferite țări europene și am decis că avem și noi nevoie de așa ceva. S-a format un colectiv excelent care a produs prima variantă, pe care am oferit-o ministerului pentru a porni de la ea și a o aduce în zona adoptării oficiale. N-a fost să fie, aveau alte priorități, dar subiectul s-a întors peste ani și reprezentanții guvernului au semnat documente de angajament pentru a face o politică a arhitecturii pentru România.

Progresăm, învățăm, greșim, dar încercăm să folosim și greșelile pentru a continua mai bine. Dacă aș încerca să categorisesc oamenii ordinului, poate puțin ironic, cred că mi-ar ieși următoarele tipuri: activii, cei care rezolvau probleme, pe care te puteai baza în a duce la capăt o acțiune; înțelepții, cei care judecau o situație, evaluau impactul unor reacții sau propuneau direcții pe care să le urmărim; contestatarii, care erau cei cu propuneri ce nu se adoptau de către majoritate, dar care rămâneau fixați în adevărurile și dreptatea lor; discreții prietenoși, care ascultau, zâmbeau și nu doreau să supere pe nimeni; revoltații, care înfierau cu mânie (proletară) diferite situații de diferite feluri; elitiștii, care nu au conștientizat să afirme că profesia de arhitect este una rezervată pentru crema societății și poate mulți alții, inclusiv combinații interesante între categorii.

A, să nu uit! Mai era o categorie, e adevărat mai retorsă și pe cale de dispariție, formată din cei care veneau la ședințele de la București, semnau delegațiile, făceau decontul și dispăreau pe durata întregii dimineți cu alte treburi prin Capitală. Unii apăreau la Concluzii, cu cumpărăturile făcute și frumos împachetate. Dincolo de glume inspirate din realitate, îmi aduc aminte că unele ședințe erau atât de consumante psihic încât simțeam cum parcă tocmai alergaseși un maraton.

Inspirat de celebrul Sector Study pe care ACE îl relua la fiecare doi ani, cu aceeași Mirza&Nacey de la Londra, un studiu care compara pe mai multe criterii relevante starea arhitecturii, a piețelor și a practicii profesionale în toate țările din UE, am decis la început să intrăm și noi în analize, pentru a ne putea compara. Rezultatele au fost uimitoare. Ne-am dat seama cum suntem plătiți, adică, de fapt, ce onorarii cerem pentru munca noastră în comparație cu ceilalți, ce probleme avem noi în comparație cu arhitecții europeni, care sunt problemele comune și care sunt cele particulare, cu care ne confruntăm.

După mai multe ediții ale participării noastre la Sector Study, mi-a venit ideea să inițiem un studiu și mai aprofundat. Mi-am dat seama că este, de fapt, primul studiu sociologic și economic care se face pe arhitectură și am apelat la specialiști de la Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj. L-am numit Arhitect în România, studiu de fundamentare a politicilor naționale pentru arhitectură. Rezultatele au fost surprinzătoare, au confirmat anumite lucruri pe care le observam și au adus explicații, relevând fenomene legate de modul în care ne înțelegem problemele, în care acționăm și în care alții înțeleg rolurile acestei profesii. Îmi aduc aminte că am organizat o ședință de consiliu național la Iași, în sala mare a primăriei, unde au fost prezentate rezultatele acestui studiu, în premieră. Apoi, am scos o carte destul de consistentă cu grafice și interpretări. Toată lumea a fost extrem de atentă la numere, desene, explicații și concluzii, proiectate pe ecran. La final, un coleg a luat cuvântul și a spus că acest studiu nu trebuie dat publicității pentru că va arăta lumii cum suntem, de fapt, ca profesie și așa ceva nu ne avantajează. Marea majoritate a decis invers. Este important să ne privim în oglindă, să ne cunoaștem punctele tari și cele slabe, pentru a putea interveni în favoarea noastră și, bineînțeles, a arhitecturii din România.

În anii următori am continuat și cu alte studii. Unul a fost dedicat absolvenților de Arhitectură, legat de ceea ce am numit „inserția în profesie”, adică totul despre cum își găsesc un loc de muncă și ce intenționează să facă la startul în carieră. Am mai făcut un studiu, de data aceasta în colaborare cu un institut de cercetare specializat, analizând piața de arhitectură din România, comportamentele arhitecților în piață, performanțele economice și tot așa, cu concluzii și recomandări pentru toți cei interesați. Acest studiu de piață a fost reluat ulterior la fiecare ciclu-mandat și am putut vedea cum evoluăm, pe bază de numere interpretate și explicitate științific. Am devenit o profesie care își analizează starea atât intern, cât și internațional.

Continuăm și astăzi să facem asta și e foarte bine. Totul e să învățăm ceva din rezultatele acestor studii. Multe dintre discuțiile din conferințele naționale, unde au loc de obicei luări de poziții dure sau aprinse, sau cum să le numesc oare, au căpătat un fundal obiectiv, măsurat, care nu ne mai permite să luăm de bune orice afirmații bazate pe percepție proprie sau nici măcar pe atât.

Următorii pași au condus către alte instrumente importante ale organizației, platformele digitale, despre care voi mai aminti pe parcursul scrierilor viitoare. Mulțumesc pentru găzduire acestui Buletin informativ on-line realizat la Sibiu.

URBAN-INCERC

ALEXANDRU-IONUȚ PETRIȘOR

A XXIX-A EDITIONE

Pe data de 14 mai 2026 Institutul Național de Cercetare-Dezvoltare în Construcții, Urbanism și Dezvoltare Teritorială Durabilă URBAN-INCERC a organizat la sediul din Municipiul București cea de-a XXIX-a ediție a conferinței de cercetare în construcții, economia construcțiilor, arhitectură, urbanism și dezvoltare teritorială. Titlul acestei ediții, „Adaptabilitate și reziliență în construcții: Cercetarea în contextul schimbărilor multiple”, reflectă realitatea cu care se confruntă astăzi sectorul construcțiilor și cercetarea aferentă: schimbări tehnologice rapide, intensificarea riscurilor climatice și seismice, precum și reconfigurări repetate ale cadrului instituțional și de evaluare a cercetării.

Conferința a reunit lucrări care acoperă acest spectru larg, de la evaluarea vulnerabilității fondului construit și soluții constructive cu materiale naturale, până la performanța energetică a clădirilor, demonstrând că cercetarea din domeniu rămâne activă, relevantă și capabilă să se adapteze în condiții în continuă schimbare.

La această ediție au participat peste 200 de persoane (cercetători, cadre universitare, specialiști, reprezentanți ai instituțiilor publice și ai mediului economic) provenind din 5 organizații sau autorități publice, 16 firme, 6 universități (dintre care 1 din străinătate) și 1 institut național de cercetare-dezvoltare, confirmând interesul crescut pentru tematica conferinței. Au fost primite 32 de rezumate și acceptate spre publicare 32 (dintre care 22 în domeniul construcțiilor), au fost trimise 9 lucrări integrale (dintre care 3 în domeniul construcțiilor) și acceptate 6 (dintre care 3 în domeniul construcțiilor), și au fost prezentate 12 comunicări orale (dintre care 8 în domeniul construcțiilor) și 17 postere (dintre care 10 în domeniul construcțiilor). Programul a inclus o sesiune de deschidere, prezentări ale invitaților speciali, prof. Florin Pavel, Andrei Manea Damian și Marius Voica, prezentări ale sponsorilor. Participanții au prezentat comunicări orale și postere, ultimele fiind prezentate exclusiv în format electronic, prin includerea lor într-o broșură. Mulțumiri sunt datorate sponsorilor care au susținut organizarea acestei ediții a conferinței și au contribuit la succesul evenimentului: KÖBER, ELIS PAVAJE, HORIZONT PROJECT 2D, CEMACON, KNORIMPEX, AQUA CARPATICA, Stațiunea de Cercetare PIETROASA și TECNOSERVICE EQUIPMENT.

de Alexandru-Ionuț PETRIȘOR

Dr. ecol., dr. geogr., habil. urb., profesor și director, Școala Doctorală de Urbanism, Universitatea de Arhitectură și Urbanism „Ion Mincu” - București, România; profesor, Departamentul de Arhitectură, Facultatea de Urbanism și Arhitectură, Universitatea Tehnică a Moldovei, Chișinău, Republica Moldova; CSI, Institutul Național de Cercetare-Dezvoltare în Construcții, Urbanism și Dezvoltare Teritorială Durabilă URBAN-INCERC.
e-mail: alexandru_petrisor@yahoo.com

Dana MILEA

Dr. urb., asistent universitar, Departamentul de Planificare Urbană și Dezvoltare Teritorială, Facultatea de Urbanism, Universitatea de Arhitectură și Urbanism „Ion Mincu” - București, România.

Andrei MITREA

Dr. arh., lector, Departamentul de Planificare Urbană și Dezvoltare Teritorială, Facultatea de Urbanism, Universitatea de Arhitectură și Urbanism „Ion Mincu” - București, România

10 iunie 2026, ziua mult așteptată de câțiva doctoranzi ai Universității de Arhitectură și Urbanism „Ion Mincu” a sosit: ediția din 2026 a Atelierului de cercetare doctorală a fost organizată la Centrul de Cultură Arhitecturală Rurală al Uniunii Arhitecților din România, găzduit de complexul „Casa cu blazoane” de la Chiojdu, jud. Buzău, în parteneriat cu Uniunea Arhitecților din România (în al treilea an) și pe baza unei finanțări din fondul destinat manifestărilor extracurriculare.

schită de drd. arh. Andreea IONESCU

Ca de fiecare dată, atelierul a avut ca obiectiv îmbunătățirea abilităților de cercetare ale doctoranzilor, cu precădere în ceea ce privește organizarea cercetării doctorale și scrierea tezei de doctorat. La această ediție au participat doctoranzi aflați pentru prima dată la Chiojdu, astfel încât vizita obiectivului „Casa cu blazoane”, sub ghidajul cu suflet al dlui Florin Drăgulin, custodele monumentului, a fost bine-venită și apreciată de toți cei prezenți.

Discuțiile s-au axat apoi pe tezele de doctorat ale participanților. Echipa de dascăli (aleși datorită experienței și rezultatelor obținute în cercetare, dar și datorită faptului că au terminat recent studiile de doctorat, putând oferi sfaturi unor persoane apropiate ca vârstă, dar și având exigențe relativ asemănătoare impuse de legislația care guvernează studiile de doctorat și, nu în ultimul rând, pentru plăcerea și dăruirea cu care participă de fiecare dată la această acțiune) a oferit doctoranzilor recomandări pentru parcursul cercetării doctorale prin câteva strategii menite să asigure succesul tezei de doctorat: importanța întocmirii unui bun plan de lucru, revizuirea permanentă a acestuia, conlucrarea cu coordonatorul științific al tezei și comisia de îndrumare și integritate academică.

Temele abordate reflectă, prin diversitatea lor, pe cea a Școlilor Doctorale, de la Daemon Loci ca antiteză la Genius Loci în contextul Damnatio Memoriae (drd. arh. Andreea Ionescu) la coridorul urban-litoral ca instrument de planificare pentru o dezvoltare inteligentă (drd. urb. Mihaela Bănică) și la o abordare interdisciplinară comparativă a orașelor contemporane și a biofilmelor microbiene în vederea propunerii unei perspective bio-inspirate asupra planificării urbane (drd. urb., biol. Ioana Zachia-Zlatea). La atelier a participat și dl Cristian-Constantin Boboc, student la Urbanism, aflat în pragul susținerii licenței, dornic să afle ce înseamnă studiile de doctorat.

de la stânga la dreapta: Florin DRĂGULIN, drd. urb. Mihaela BĂNICĂ, drd. arh. Andreea IONESCU, lect. dr. arh., habil. urb. Andrei MITREA, asist. dr. urb. Dana MILEA, drd. urb., biol. Ioana ZACHIA-ZLATEA, stud. urb. Cristian-Constantin BOBOC, prof. dr. habil. Alexandru-Ionuț PETRIȘOR

Organizarea atelierului continuă o tradiție începută în 2016, odată cu organizarea primei sesiuni de comunicări științifice a doctoranzilor, care răspundea nevoii ca doctoranzii să își prezinte rezultatele cercetării și să ia contact cu preocupările celorlalți colegi, identificând temele comune și schimbând bune practici în ceea ce privește metodologia cercetării științifice. Din perspectiva Școlilor Doctorale, evenimentul a reprezentat o ocazie de a „lua pulsul” cercetărilor doctorale, identificând problemele cu care se confruntă doctoranzii în vederea unei mai bune organizări a studiilor doctorale. Adresăm mulțumiri speciale dnei arh. Ileana Tureanu, președinta Uniunii Arhitecților din România, care a facilitat, ca de fiecare dată, parteneriatul; dlui Florin Drăgulin, custodele monumentului; excelentului serviciu de catering asigurat de Pensiunea Melania din Chiojdu și colegilor care au ajutat la organizarea acțiunii, cu speranța că Uniunea Arhitecților din România ne va ajuta și în viitor la organizarea evenimentelor de acest fel, atât de utile.

RECONVERSIA FONDULUI CONSTRUIT REDEFINEȘTE ORAȘELE DIN ROMÂNIA FOSTELE PLATFORME INDUSTRIALE ȘI INFRASTRUCTURILE UITATE DEVIN NOILE REPERE ALE DEZVOLTĂRII URBANE

Timp de aproape trei decenii, dezvoltarea urbană din România a fost asociată aproape exclusiv cu construcțiile noi. Platformele industriale abandonate, halele de producție, uzinele sau infrastructurile tehnice ieșite din uz au fost privite, în cele mai multe cazuri, ca terenuri disponibile pentru investiții viitoare sau ca spații fără valoare pentru oraș. În ultimii ani, această perspectivă începe să se schimbe.

Reconversia fondului construit nu mai reprezintă doar un exercițiu de conservare a patrimoniului, ci devine una dintre cele mai importante direcții ale dezvoltării urbane contemporane. În locul demolării complete, tot mai multe proiecte propun reutilizarea clădirilor existente, păstrarea memoriei locului și integrarea acestuia într-un nou program arhitectural.

Această schimbare răspunde simultan mai multor provocări: limitează consumul de resurse și extinderea orașelor asupra terenurilor libere, reduce impactul asupra mediului și valorifică patrimoniul construit ca resursă pentru dezvoltarea economică și socială. În România, câteva proiecte aflate în diferite stadii de implementare demonstrează că reconversia începe să depășească statutul unor intervenții izolate și devine o strategie de regenerare urbană cu efecte pe termen lung.

ONE GALLERY, BUCUREȘTI

Restaurarea Halei Ford și una dintre cele mai mari investiții private în patrimoniul construit

RIVUS, CLUJ-NAPOCA

Cea mai amplă reconversie urbană aflată în dezvoltare în România

HALA LAMINOR, BUCUREȘTI

Patrimoniul industrial ca infrastructură pentru oraș

GRIVIȚA53, BUCUREȘTI

Reconversia poate începe și la scară comunitară

MUZEUL APEI, TIMIȘOARA

Infrastructura tehnică devine patrimoniu cultural

RECONVERSIA ÎNCEPE SĂ REDEFINEASCĂ DEZVOLTAREA URBANĂ

Privite împreună, aceste proiecte ilustrează o schimbare importantă în modul în care este înțeles patrimoniul construit din România. Clădirile industriale și infrastructurile tehnice nu mai sunt percepute exclusiv ca relicve ale trecutului sau ca amplasamente pentru noi dezvoltări, ci ca resurse capabile să genereze valoare economică, socială și culturală.

Reconversia contribuie la reducerea consumului de resurse, limitează presiunea asupra extinderii urbane și păstrează memoria locurilor, oferind în același timp răspunsuri la cerințele actuale privind sustenabilitatea și calitatea spațiului construit.

În acest context, succesul unui proiect nu mai este măsurat doar prin suprafața construită sau valoarea investiției. Tot mai des, el este definit de capacitatea de a transforma patrimoniul existent într-un spațiu relevant pentru comunitate și de a construi un dialog între istoria locului și orașul contemporan.

[Despre toate aceste proiecte puteți citi detaliat AICI.](#)

UAR SIBIU

CENTRUL DE CULTURĂ ARHITECTURALĂ

ECHIPA DE REDACȚIE

Mircea ȚIBULEAC - redactor șef
Ana DONȚU - redactor&tehnoredactor
Dorin BOILĂ - redactor
Claudia ȘTEFĂNESCU - corector

CORESPONDENȚI

- Răzvan HATEA
- Raluca HAGIU

COLABORATORI

- Dragoș CIOLACU
- Anca Sandu TOMASZEWSKI
- Șerban ȚIGĂNAȘ
- Alexandru-Ionuț PETRIȘOR

CONTACTE

Adresă:
Piața Mică nr. 24, Sibiu
Telefon:
0371.399.192
Email:
filiala@uarsibiu.ro
Website:
www.uarsibiu.ro